

ความไว้วางใจทางการเมืองและความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง
ของชนชั้นนำในหมู่บ้านที่ทำการศึกษ ในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524

ในบทนี้จะศึกษาวิเคราะห์ความไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมีประสิทธิ
ภาพทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้านที่ทำการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 ซึ่ง
เป็นช่วงเวลาที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีการขยายตัวเติบโตใหญ่ที่สุด โดยพรรคฯ
ได้รับผู้ร่วมขบวนการทั้งปัญญาชนจากสาขาวิชาชีพและชนชั้นต่าง ๆ และนิสิตนักศึกษามหา
วิทยาลัย เป็นจำนวนมาก¹ นอกจากนั้นยังมีปฏิบัติการที่อยู่ในระดับขั้นสูงสุด² ทั้งด้านการ
โฆษณาชวนเชื่อปลุกระดมมวลชน และการปฏิบัติการด้วยกำลัง การศึกษาในหัวข้อนี้เป็นการ
ศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านพ้นไปแล้ว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์
ได้แก่ การวิเคราะห์จากคำบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านในช่วงเวลานั้น ประกอบกับการวิ-
เคราะห์เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมให้การทดสอบสมมุติฐานการวิจัยได้ผลที่น่า
เชื่อถือที่สุด

อย่างไรก็ตามแม้การศึกษาครั้งนี้ จะเป็นในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 ก็ตาม
แต่เราต้องตระหนักด้วยว่า ความรู้สึกทั้งสองประการของกลุ่มคนที่ตกเป็นตัวอย่างของการ
ศึกษามีได้เริ่มก่อตัวเกิดขึ้น ในช่วงเวลาที่กำหนดเป็นขอบเขตของการศึกษาเท่านั้น หาก

¹ นับแต่ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เมื่อเดือนธันวาคม 2485
เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ. 2519 รวม 34 ปี พรรคฯ มีปัญญาชนร่วมขบวนการน้อยมาก
แต่หลังวันที่ 6 ตุลาคม 2519 - ตุลาคม 2520 ช่วงเวลาเพียงปีเดียว พรรคได้พลังก้าว
หน้าจากสาขาวิชาชีพและชนชั้นต่าง ๆ ไปร่วมการต่อสู้ถึง 70 คน และยังมีนิสิต นักศึกษา
อีกประมาณ 2,000 คน ที่เข้าป่าจับอาวุธต่อสู้รัฐบาล.

² กนก วงษ์ตระหง่าน, "ยุทธศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย :
ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง", เอเชียปริทัศน์. 4 (3) 138 (2526).

แต่รู้สึกดังกล่าว เป็นผลลัพธ์สุดท้ายของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง อันต่อเนื่องยาวนาน ตลอดชั่วอายุไขของบุคคล ดังนั้น การศึกษาเรื่องนี้ จึงต้องย้อนไปศึกษากระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองที่น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองในอดีตด้วย

เนื่องจากหมู่บ้านที่ศึกษาเป็นหมู่บ้านที่เคยตกอยู่ท่ามกลางการต่อสู้ทางการเมืองและทางการเมืองการทหาร อีกทั้งเคยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในช่วงเวลาหนึ่ง ดังนั้นราษฎรของหมู่บ้านแห่งนี้ จึงเคยอยู่ท่ามกลางกระแสของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองสองกระแสควบคู่กัน และมีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน คือ จากฝ่าย พคท. ซึ่ง ทำหายอำนาจ และความชอบธรรมของระบอบการปกครองที่ดำรงอยู่ และจากฝ่ายรัฐบาลที่พยายามรักษา เสถียรภาพของตนเองและระบอบการปกครองนั้น กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้จึงมีความเข้มข้นเป็นพิเศษ แตกต่างออกไปจากกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองในลักษณะปกติเพราะได้ผ่านการอบรมบ่มเพาะลัทธิการเมือง ซึ่งจัดว่าเป็นรูปแบบของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองที่มีความเข้มข้นมากที่สุด โดยที่การบ่มเพาะลัทธิการเมืองนี้จะสามารถหล่อหลอมความคิด และทัศนคติ ตลอดจน พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลได้อย่างมีระบบที่สุด³ ดังนั้น จึงมุ่งเป้าของการศึกษาไปที่รูปแบบ และวิธีการรวมทั้งผลของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองของทั้งฝ่าย พคท. และฝ่ายรัฐบาล เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง

ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่ไม่อาจละเลยได้ก็คือ การต่อสู้กันทางการเมืองและการทหารในสงครามปฏิวัติ ซึ่งเกิดขึ้นในชุมชนเล็ก ๆ เช่นในหมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษาครั้งนี้ ย่อมเกี่ยวข้องในฐานะเป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของการต่อสู้ในระดับชาติและระดับภูมิภาค การเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติของกลุ่มต่อสู้ทั้งสองฝ่าย ย่อมส่ง

³ ชัยอนันต์ สมุทวนิช และคนอื่น ๆ, จากป่าสู่เมือง: การเปลี่ยนแปลงในอุดมการของนักศึกษาไทย จากปี 2519-2524 (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2529), หน้า 6.

ผลกระทบถึงการต่อสู้ในหมู่บ้านแห่งนี้ในแง่มุมต่าง ๆ ไม่มากนักน้อย ดังนั้นการพิจารณาสถานการณ์สู้รบระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่าย พท. ควบคู่ไปกับการต่อสู้ทางการเมืองในหมู่บ้านของทั้งสองฝ่าย จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมือง และการคลี่คลายของปรากฏการณ์ทางการเมือง ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพรวมของการต่อสู้ทางการเมืองและกำลังอาวุธระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์กับฝ่ายรัฐบาล

แม้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ จะถูกนำเอามาเผยแพร่ในประเทศไทย โดยสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่หนีการปราบปรามของก๊กมินตั๋ง เข้ามาหาการสนับสนุนการต่อสู้ ในหมู่บ้านกรรมกรชาวจีนในประเทศไทย เมื่อ ราวปี พ.ศ. 2470⁴ ก็ตาม แต่การเคลื่อนไหวในแนวทางการต่อต้านระบบการเมืองในรูปของสงครามประชาชนนั้น เกิดขึ้นหลังจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 โดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ทำการกวาดล้างจับกุมผู้ที่ต่อต้านรัฐบาลและสงสัยว่านิยมคอมมิวนิสต์เป็นจำนวนมาก เป็นผลให้ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ไทย ลงความเห็นว่า การปฏิวัติประเทศไทยโดยอาศัยวิถีทางรัฐสภานั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ดังนั้น ในช่วงปี พ.ศ. 2493-2494 พรรคคอมมิวนิสต์ไทยจึงได้เตรียมการต่อสู้ด้วยอาวุธในรูปของสงครามประชาชน มีการจัดตั้งองค์กรแนวร่วมอย่างลับ ๆ โดยใช้ชื่อว่า "องค์การไทยกู้ชาติ" (ทกช.) และมีการปลุกระดมกรรมกร ชาวนา ชาวไร่ นักหนังสือพิมพ์ เพื่อหาการสนับสนุน⁵

การประกาศใช้ พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ของรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ. 2495 ส่งผลให้พรรคคอมมิวนิสต์ไทยเรียกประชุม

⁴รายละเอียดได้จาก Virginia Thompson and Richard Adloff, The Left Wing in Southeast Asia (New York : Sloane, 1950), p. 53.

⁵ วรฤทธิ์ ชินสาย และคนอื่น ๆ, พท.วันนี้ (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิทักษ์ประชา จำกัด, 2523), หน้า 42.

สมัยครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2495 ในท้องที่จังหวัดสกลนคร เพื่อปรับแนวทางการต่อสู้ ที่ประชุมมีมติให้มวลสมาชิกเตรียมพร้อมที่จะออกสู้ชนบท โดยพรรค ฯ จะยึดนโยบายชนบทล้อมเมืองตามแนวทางซึ่งเหมา เจ๋อตุง ได้เคยใช้ยึดอำนาจในประเทศจีนเป็นผลสำเร็จมาแล้ว นอกจากนี้ที่ประชุมยังมีมติให้เปลี่ยนชื่อพรรค ฯ จาก พรรคคอมมิวนิสต์ไทย เป็น พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย⁶

ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2498 จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายก่อนปรนทางการเมือง โดยประกาศให้สิทธิ เสรีภาพ แก่ประชาชน ในด้านต่าง ๆ มีการเปิดอภิปรายโจมตีรัฐบาลที่ท้องสนามหลวงทุกวัน ในช่วงนี้มีหลักฐานว่า พคท. ได้ลักลอบส่งคนไปศึกษาวิชาการเมือง การทหารที่ประเทศจีนถึง 3 รุ่น ผู้ที่สำเร็จการศึกษาได้ออกไปสำรวจภูมิประเทศที่เป็นป่าเขา เพื่อเตรียมการทำสงครามกองโจรต่อไป⁷

นโยบายก่อนปรนทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม รวมไปถึงการจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นด้วย ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ภายหลังจากเลือกตั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกกล่าวหาโจมตี จากพรรคการเมืองต่าง ๆ และประชาชนทั่วไปว่าโครงการเลือกตั้ง ความไม่พอใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางจนเป็นสาเหตุของความชอบธรรม ในการทำรัฐประหาร โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2500 หลังการรัฐประหารเพียง 1 วัน ได้มีการจับกุมบุคคลสาขาอาชีพต่าง ๆ ถึง 108 คน ในข้อหา มีการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้จับกุมนายศุภชัย ศรีสวัสดิ์ สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ได้และได้สั่งประหารชีวิต เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2502⁸

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

⁷ ประสิทธิ์ ไชยทองพันธ์, สงครามคอมมิวนิสต์ (กรุงเทพมหานคร : สยามบรรณ, 2522), หน้า 293.

⁸ จักรวาล ช่างนวงส์, ม.17 กับนักโทษประหาร (พระนคร : ชัยชนะพลีอกและการพิมพ์, 2507), หน้า 140.

การเพิ่มความรุนแรงในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดังกล่าว ประกอบกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มีความเห็นว่า ราษฎรภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ มีความตื่นตัวอย่างพอเพียง จึงได้จัดประชุมสมัชชาผู้แทนคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยครั้งที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2504 ขึ้น ที่ประชุมมีมติให้ใช้แนวทาง "ปฏิวัติติดอาวุธ" อย่างเป็นทางการ นอกเหนือไปจากการเร่งปลุกระดมมวลชน เพื่อสร้างเงื่อนไข ในการทำสงครามยึดเยื่อต่อไป⁹ นับตั้งแต่นั้นมาพลพรรคของ พลท. จึงเริ่มติดอาวุธมือกึ่ง กำลังในป่าดำเนินการปลุกระดมมวลชน และให้การศึกษาอบรมด้านการทหารแก่สมาชิก แต่ ยังคงหลีกเลี่ยงการปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล เพราะพรรคต้องการพัฒนาหน่วยติดอาวุธของตนไปอย่างช้า ๆ โดยมุ่งที่จะยึดพื้นที่บางส่วนของจังหวัดนครพนม และสกลนคร เพื่อใช้เป็น ฐานที่มั่นในการปฏิบัติงาน และมีการตั้ง "เขตป่าพิเศษประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในภาคนี้¹⁰

อย่างไรก็ตามกองกำลังของ พลท. ในป่ายังคงได้รับคำสั่งมิให้โจมตีกองกำลัง ของฝ่ายรัฐบาล นอกจากกรณีมั่นใจว่า จะได้รับชัยชนะอย่างแน่นอนเท่านั้น แต่แล้วในวันที่ 7 สิงหาคม 2508 กองกำลังคอมมิวนิสต์ ก็ปะทะกับฝ่ายตำรวจ ซึ่งนำโดย พ.ต.อ. สัจจ วิจารณ์รัมย์ ที่บ้านนาบัว ตำบลเรณูนคร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นเหตุให้ พ.ต.อ. สัจจ วิจารณ์รัมย์ ถูกยิงบาดเจ็บ และฝ่าย พลท. เสียชีวิต 1 คน หลังการปะทะ ครั้งนั้น ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เตรียมการต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล โดยจัดตั้งทับคนป่าขึ้นเป็นจำนวนมาก มีฝ่ายคอมมิวนิสต์จำนวนหลายร้อยคนกระจายอยู่บนภูพาน และที่ราบในเขตอำเภอ นาแก และเรณูนคร¹¹

⁹ พลเอกสายหยุด เกิดผล และ สมชัย รักรวิจิตร, อนาคตของไทย (กรุงเทพฯ มหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์ 2518), หน้า 97.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 98.

¹¹ พ. เมืองชมพู (นามปากกาของอุดม ศรีสุวรรณ), สุ่มรบภูพาน (กรุงเทพฯ มหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2530), หน้า 19.

ระบะการเคลื่อนไหวแนวทางสงครามประชาชน (พ.ศ. 2508-2515)

ในปี พ.ศ. 2508 ระยะเดือนกันยายน ถึง ตุลาคม หลังจากการปะทะกันด้วยอาวุธกับฝ่ายตำรวจที่บ้านนาบัว ตำบลเรณูนคร อําเภอลําซุน เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2508 ฝ่าย พคท. ได้ใช้หน่วยติดอาวุธเข้าทำการปิดล้อมหมู่บ้านหลายแห่งในพื้นที่จังหวัดสกลนคร วิธีการก็คือ กำหนดหมู่บ้านเป้าหมายของการโฆษณา ลงมือสำรวจภูมิประเทศทางเข้า ทางออกของหมู่บ้าน วันที่ลงมือปฏิบัติการให้รวมพลวางแผนแบ่งหรือกำหนดภาระหน้าที่ของแต่ละหน่วย พอเวลาประมาณหนึ่งทุ่มถึงสองทุ่ม ก็เคลื่อนกำลังเข้าปิดล้อมอย่างรวดเร็ว ไม่ให้คนในบ้านรู้ตัว สักตทางเข้า ทางออกทุกเส้น คนในไม่ให้ออกคนนอกไม่ให้เข้า ถ้ามีให้จับกุมตัวไว้ก่อน จะปลดปล่อยเมื่อปฏิบัติการเสร็จสิ้นแล้ว เท่านั้น กำลังที่เข้าไปในหมู่บ้าน จะประกอบด้วยหน่วยโฆษณาทางการเมือง กับหน่วยศิลปิน โดยเข้าไปหาผู้ใหญ่บ้าน ขอความร่วมมือให้ตี "กะลอ" เรียกชุมนุมคนในหมู่บ้านทั้งหมด เมื่อมาแล้วก็โฆษณาชวนเชื่อโจมตีรัฐบาล ตามหัวข้อที่กำหนดมา ตอบข้อซักถาม แล้วแสดงการเล่นที่เตรียมมาให้ชาวบ้านดู เสร็จแล้วก็รีบถอนตัวออกจากหมู่บ้านนั้นโดยเร็ว ใช้เวลาปฏิบัติการทั้งหมดประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ¹²

เมื่อความเคลื่อนไหวของฝ่าย พคท. รุนแรงขึ้น จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ออกคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 219/2508 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2508 แต่งตั้ง พลเอกประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้อำนวยการปราบปรามคอมมิวนิสต์ (ผ.ปค.) มีอำนาจหน้าที่จัดตั้ง กองบัญชาการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) และให้กระทรวงทบวง กรม ต่าง ๆ ร่วมในการปฏิบัติ และให้การสนับสนุนสรรพกำลัง เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปราบปราม ต่อมาอีกเพียง 3 วัน ผู้บัญชาการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ก็ได้ออกคำสั่งที่ 1/08 ลงวันที่ 17 ธันวาคม 2508 จัดตั้งกองบัญชาการปราบปรามคอมมิวนิสต์ (บก.ปค.)¹³ จุดเด่นของ

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 94-95.

¹³ พ.อ. คําธม สัตตบุศย์, แนวทางป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยกองทัพบก, 2514), หน้า 33.

บก. ปค. ที่สำคัญคือ การใช้กำลังทหาร เพื่อช่วยเหลือ และสนับสนุนฝ่ายปกครองในการปราบปรามคอมมิวนิสต์

ในด้านยุทธศาสตร์ของ พคท. ในการยึดอำนาจรัฐ พคท. ได้ประกาศอย่างเปิดเผยว่า "จะพยายามทุกวิถีทาง ที่จะยึดอำนาจรัฐให้ได้ ด้วยการต่อสู้ทุกรูปแบบ" โดยเน้นหนักการต่อสู้ด้วยอาวุธตามยุทธศาสตร์ "ป่าล้อมบ้าน บ้านล้อมเมือง" ทั้งนี้ พคท. ได้ใช้แนวทางการปฏิวัติ ตลอดจนเทคนิคทั้งทางด้านการเมือง และการทหารตามแนวความคิดของเหมาเจ๋อตุง ซึ่งเน้นหนักที่จะพัฒนาองค์ประกอบที่สำคัญของการทำสงครามประชาชน 3 ประการ คือ พรรค กองกำลังติดอาวุธ และแนวร่วม ซึ่งเหมาเจ๋อตุงเรียกสามสิ่งนี้ว่าของวิเศษ 3 อย่างที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนใช้พิชิตศัตรูในการปฏิวัติ¹⁴

สงครามปฏิวัติของประชาชนของ พคท. เป็นการลอกเลียนแนวความคิดจากจีน ซึ่งเชื่อว่า "อำนาจรัฐเกิดจากปากกระบอกปืน" จะเห็นได้ว่า พคท. ได้ย้ำในเรื่องนี้มานับครั้งไม่ถ้วน เช่น จากแถลงการณ์ของพรรค ฯ เนื่องในวันที่ระลึกการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธครบรอบ 10 ปี ว่า "...เรากำลังยืนหยัดหนทางยึดอำนาจรัฐด้วยกำลังอาวุธ โดยใช้ชนบทล้อมเมืองต่อไปอย่างเด็ดเดี่ยวและถึงที่สุด..."¹⁵

เป้าหมายในการทำสงครามปฏิวัติ มิได้อยู่แต่เพียงการใช้กำลังอาวุธเข้าโจมตีฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น ทั้งนี้เพราะแนวความคิดของเหมาเจ๋อตุงได้ให้ความสำคัญแก่ประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะประชาชนเป็นเสมือนปัจจัยชี้ขาดชัยชนะในที่สุด เหมาเจ๋อตุงได้เปรียบเทียบว่า ผกค. เปรียบเสมือนปลา ประชาชนเปรียบเสมือนน้ำ เพราะฉะนั้นหากตราบไค

¹⁴ คติพจน์ประธานเหมาเจ๋อตุงว่าด้วยการสร้างพรรค (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์: สำนักพิมพ์เซิมทิส, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า 2.

¹⁵ "คำแถลงการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เนื่องในโอกาสวันระลึกการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ ครบรอบ 10 ปี," อ้างถึงใน วรฤทธิ์ ชินสาย และคนอื่น ๆ, พคท. วันนั้น, หน้า 109.

ปลามีนํ้าก็จะเติบโตและขยายพันธุ์ได้¹⁶ ดังนั้นจึงพยายามก่อสงครามประชาชนให้เกิดขึ้นในประเทศไทย ด้วยการทำสงครามประชาชนที่ยืดเยื้อยาวนาน และพยายามขยายการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธที่กระจายในทั่วประเทศให้กลายเป็นสงครามประชาชน โดยมุ่งเน้นหนักอยู่ที่กำลังชาวนาในชนบท¹⁷ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการทำสงครามไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้¹⁸ ขั้นรับ ขั้นยัน และขั้นรุก

ขั้นที่ 1 ขั้นรับ เป็นขั้นที่กองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยังคงยกกว่ารัฐบาลไม่ว่าจะเป็นด้านกำลังคน อาวุธ และทรัพยากร การดำเนินงาน จึงมุ่งหนักทางด้าน เพราะปลุกระดมขยายมวลชน และสร้างพรรคให้แข็งแกร่งด้วยวิธี "แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่างร่วม"¹⁹ ประนีประนอมผลประโยชน์เป็นหลัก" มีเป้าหมายของการปฏิบัติงานอยู่สี่ชาวบ้าน นิสิตนักศึกษา พนักงาน และข้าราชการชั้นผู้น้อย นอกจากนั้นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

¹⁶ ประยุทธ์ จารุมณี, "ปัญหาการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ กอ.รมน." ในบันทึกการประชุมสัมมนาผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย อธิบดี ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค ผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วราชอาณาจักร วันที่ 15-17 ตุลาคม พ.ศ. 2523 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล, เอกสารอัดสำเนา, หน้า 2.

¹⁷ รัศมี ศรีวรพงษ์พันธุ์, "อิทธิพลทางอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 43.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47-48, นิคม ปัจจุบัน "ทัศนคติต่อการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์การศึกษาเปรียบเทียบเจ้าหน้าที่ตำรวจกับเจ้าหน้าที่พัฒนาการภายใน จังหวัดเพชรบูรณ์," หน้า 56-57, วุฑฒิ ชินสาย และคณะ, พทท.วันนี้, หน้า 105-107, วินชัย อู้อย่างกูร, "โครงการไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.): การศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอครบบุรี จังหวัดนครราชสีมา," หน้า 18-20.

เทศไทยยัง เร่งสร้าง กำลังคน เขตจรยุทธ จุดที่มั่น และฐานที่มั่น ให้เข้มแข็งอีกด้วย¹⁹ โดยพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปะทะกับกำลังของเจ้าหน้าที่รัฐบาล

ขั้นที่ 2 ขั้นยัน เป็นขั้นที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยสามารถขยายมวลชน จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธได้กว้างขวางขึ้นก็จะเริ่มดำเนินการบ่อนทำลายระบอบการปกครอง และเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ จะไม่หลีกเลี่ยงการปะทะกับกองกำลังของเจ้าหน้าที่รัฐบาล ลอบข่มขู่ โจมตี เมื่อมีโอกาสได้เปรียบ ลอบก่อวินาศกรรม ข่มขู่เอาชีวิตบุคคลสำคัญ ส่วนงานขยาย มวลชน การสร้างพรรค กำลังคน ตลอดจนเขตจรยุทธ และฐานที่มั่นก็ยังคงดำเนินต่อไป เช่นกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นรุกหรือขั้นทำสงครามแตกหัก เป็นขั้นที่กองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทย มีความกล้าแข็งและมีขีดความสามารถทางทหารไม่เป็นรองกำลังของ ฝ่ายรัฐบาลเริ่มเข้าสู่การทำสงครามในรูปแบบ (conventional warfare) เข้ายึด อำนาจรัฐด้วยอาวุธเพื่อให้ได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด²⁰

¹⁹ เขตจรยุทธ หมายถึง เขตที่หน่วยติดอาวุธของคอมมิวนิสต์ใช้เป็นที่พักหลบซ่อน เคลื่อนไหวไปมา ในเขตนี้คอมมิวนิสต์จะต่อสู้ด้วยอาวุธกับเจ้าหน้าที่ที่ต่อเมื่อพิจารณาแล้วว่า ฝ่ายตนต้องชนะเท่านั้น

จุดที่มั่น หมายถึง จุดซึ่งมักจะเป็นพื้นที่แคบๆ ที่มีความสำคัญทางการเมือง การทหารต่อคอมมิวนิสต์มากเป็นพิเศษ กำลังทหารของคอมมิวนิสต์มีมากพอสมควร จึงมัก จะไม่ยอมละทิ้งจุดที่มั่นให้เจ้าหน้าที่ยึดครองง่าย ๆ

ฐานที่มั่น หมายถึง จุดที่มั่นที่ขยายตัวกว้างใหญ่ไพศาล มีกำลังคน อาวุธ เสบียงอาหาร และอื่น ๆ มาก ในเขตนี้คอมมิวนิสต์จะพยายามรักษาพื้นที่อย่างจริงจัง.

²⁰ ตัวอย่างของการรุกขั้นที่ 3 ของคอมมิวนิสต์ที่เปลี่ยนรูปจากสงครามกบฏโจร มาเป็นสงครามในรูปแบบเมื่อเป็นฝ่ายได้เปรียบ จะเห็นได้จากการรุกเมื่อ เดือนเมษายน 2518 ก่อนที่กรุงไซ่ง่อน ประเทศเวียดนามใต้และกรุงพนมเปญจะตกในปี 2518.

ความสำคัญของหมู่บ้านในทัศนะของ พท. ในการทำสงครามประชาชน

จากแนวความคิดสงครามประชาชนของ พท. ตามแนวความคิดของเหมา เจ๋อตุง ที่ว่า "ป่าล้อมบ้าน บ้านล้อมเมือง" นั้น พท. ได้ให้ความสำคัญแก่หมู่บ้านในชนบทเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากหมู่บ้านเป็นที่มาของพลังสนับสนุนที่สำคัญของ พท. ก็คือ กำลังคน ข้าวปัจจัยในการดำรงชีพ เช่น อาหาร ยารักษาโรค เสื้อผ้า รวมทั้งอาวุธ เป็นต้น²¹

ดังนั้นหาก พท. สามารถจัดตั้งองค์กรของตนในระดับหมู่บ้านได้แล้ว พท. ย่อมจะได้รับการสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน อันจะทำให้พท. มีกำลังกล้าแข็งมากขึ้นทุกที จุดที่สำคัญของ พท. ก็คือ จะต้องเป็นผู้นำความคิดของประชาชนในหมู่บ้านให้ได้ เพราะหมู่บ้านเป็นสถาบันหรือหน่วยงานปกครองที่เป็นสถาบันที่มีเอกภาพในตัวเอง เมื่อคอมมิวนิสต์สามารถสร้างแกนนำหรือคนนำแทนพรรค ให้ปฏิบัติงานในหมู่บ้าน และมีการจัดตั้งกันขึ้น อบรมแนะนำการต่อสู้ได้แล้ว หมู่บ้านก็จะเป็นยุทธภูมิต่อสู้กันในด้านแนวความคิดทางการเมือง ด้านสังคม และในขั้นก่อการร้าย²² ซึ่งเมื่อผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์สามารถจัดตั้งหมู่บ้านที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของ พท. ได้แล้ว ก็จะทำให้การขยายผลการดำเนินงานจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง จากนั้นก็จะขยายงานออกไปในระดับที่สูงขึ้นไป คือ ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและในที่สุดก็จะสามารถยึดครองทั้งประเทศไทย²³

พื้นที่แห่งแรกของประเทศไทยที่ พท. ได้เลือกเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติงานตามแนวความคิด "ป่าล้อมบ้าน บ้านล้อมเมือง" ได้แก่ หมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

²¹Ander Tandrup, "The CPT's Mobilization Policy at the Village Level," Thai-European Seminar on Social Change in Contemporary Thailand (28-30 May 1980) Amsterdam, p. 2.

²²สายสิทธิ์ พรแก้ว, พิชิตสงครามหมู่บ้านและผู้ก่อการร้าย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส. พยุงพงศ์, 2512), หน้า 119-120.

²³สมพงศ์ ศรียะพันธ์, รู้จักคอมฯ ใน 10 นาที, เอกสารอัครสาเนา, หน้า 2.

ซึ่งมีความยากจนที่สุดของประเทศ²⁴ และขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาลไม่เท่าเทียมกับ กรุงเทพมหานคร²⁵

การเคลื่อนไหวของฝ่ายคอมมิวนิสต์ครั้งแรกในหมู่บ้าน

ที่เป็นตัวอย่างของการศึกษา (พ.ศ. 2508)

เนื่องจากหมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความเหมาะสมด้านยุทธศาสตร์ของ พลท. หลายประการ เช่น มีทำเลที่ตั้ง เหมาะสม กล่าวคือ ตั้งอยู่โดดเดี่ยวกลางหุบเขา บริเวณรอยต่อของ 3 จังหวัด จึงเป็นพื้นที่ที่รุกรันดาร ห่างไกลจากอำนาจรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง อีกทั้งราษฎรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และยากไร้ทางวัตถุ เงื่อนไขดังกล่าว เป็นเสมือนเชื้อที่สำคัญ ซึ่งอำนวยความสะดวกให้ พลท. เอาไปใช้โฆษณาชวนเชื่อ ให้ประชาชนเกิดความคับแค้น และเข้าร่วมการปฏิวัติ ดังความคิดของเหมา เจ๋อ ตุง ซึ่ง พลท. ยึดถือเป็นตัวอย่างการปฏิวัติประเทศไทย ว่า "อำนาจรัฐของเรา เป็นอำนาจรัฐตามเขตป่าเขา หรือตามเขตทุรกันดาร ที่กระจัดกระจาย และโดดเดี่ยว ไม่ได้รับการช่วยเหลือใดใดจากภายนอก"²⁶ ซึ่งหากทำให้ชาวบ้านศรัทธาได้แล้ว หมู่บ้านแห่งนี้ก็จะเป็นแหล่งพลังหนุนช่วยการปฏิวัติในด้านกำลังพล ข้าวปลาอาหาร เป็นต้น

²⁴Sanchai Buntrigswat, Thailand : The Dual Threats to Stability in a Study of Communist Insurgency and Problems of Political Development (Bangkok : Borpit, 2524), p. 187.

²⁵Stephen L. Alpern, "Insurgency in Northeast Thailand : A New Cause For Alarm," Asian Survey 8 (August 1975), p. 686.

²⁶เหมาเจ๋อตุง, สำนวนเหมาเจ๋อตุง เล่ม 1 ตอนปลาย (ไม่ปรากฏที่พิมพ์ : ชมรมหนังสือแสงตะวัน, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 382.

ประมาณปลายปี พ.ศ. 2508 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ได้ส่งผู้ปฏิบัติงานเข้ามาโฆษณาชวนเชื่อเพื่อหาการสนับสนุนจากชาวบ้านหมู่บ้านแห่งนี้²⁷ โดยเข้ามาพร้อมกับชาวบ้านผู้หนึ่งที่ออกไปทำงานทำที่เมืองสกลนคร โดยชายผู้นั้นบอกกับชาวบ้านคนอื่น ๆ ว่าผู้ที่มาด้วยเป็นเพื่อนตน มีอยู่คนหนึ่งในงานนั้นอ้างว่าตนเป็นหมอ ยินดีรักษาโรคให้ชาวบ้าน โดยคิดค่ารักษาในราคาถูก หากไม่มีเงินจริง ๆ ก็ไม่ต้องชำระ ซึ่งในระยะแรกมีชาวบ้านที่เจ็บป่วยไปรักษาเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น เมื่อมีเวลาว่างชายเหล่านี้จะออกไปเยี่ยมเยียนถามทุกข์สุขของชาวบ้าน และไปช่วยชาวบ้านที่มีแรงงานน้อย เกี่ยวข้าว จนเป็นที่รักใคร่ชอบพอของชาวบ้าน คนกลุ่มนี้ได้ทำความสนิทสนมเป็นพิเศษกับกลุ่มวัยรุ่น จนถึงกับมีการผูกเสี่ยวกับวัยรุ่นหลายคนของหมู่บ้าน²⁸

ความรู้สึกที่ชาวบ้านมีต่อผู้ปฏิบัติงานมวลชน ฝ่าย พคท. นั้น เท่าที่ได้สนทนาห้กับชนชั้นนำในหมู่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป พบว่า ชนชั้นนำในหมู่บ้านและชาวบ้านทั่วไป มีความรู้สึกที่ดีกับผู้ปฏิบัติงานของฝ่าย พคท. ที่เข้ามาปฏิบัติงานในหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านเห็นว่า บุคคลเหล่านี้มีความสุภาพ จริงใจ เห็นอกเห็นใจชาวบ้าน ช่วยเหลือ²⁹ ซึ่งตรงกับแนวทาง หรือวินัยในการปฏิบัติตัวของกองทัพปลดแอกแห่งประเทศไทย ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยลอกเลียนมาจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน วินัยนี้มีชื่อว่า "วินัย 10 ข้อ ของกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย"³⁰

²⁷ ข้อมูลช่วงแรกของการที่ พคท. เข้ามาในหมู่บ้าน ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 คน และผู้เฒ่าของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี), วันที่ 12 พฤศจิกายน 2526.

²⁸ การผูกเสี่ยวเป็นประเพณีของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อแสดงความรักใคร่ผูกพันเป็นเพื่อนแท้ต่อกัน.

²⁹ กรรมการหมู่บ้านทุกคน, ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน, สัมภาษณ์, 12-15 พฤศจิกายน 2526.

³⁰ วินัย 10 ข้อของกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทยมีเนื้อหาดังนี้ปฏิบัติกรทุกอย่างต้องฟังคำบัญชา, ไม่เอาสิ่งของของประชาชน, เคารพช่วยเหลือประชาชนทุกจากสภาพ, ซื่อซายต้องเป็นธรรม ยืมของต้องคืน ทำของเสียต้องชดใช้, ไม่ทำพิชผลชาวบ้านเสียหาย, ไม่ดื่มสุราในเวลาปฏิบัติหน้าที่, ไม่ดุด่าทุบตีผู้อื่น, ไม่ลวนลามสตรี, ไม่ทำรุนแรง, สันสงครามต้องให้ส่วนรวม.

แม้ว่าผู้ปฏิบัติงานมวลชนของ พทท. จะมีได้ปฏิบัติตามวินัย 10 ข้ออย่างเคร่งครัดทุกข้อ เช่น เคยมีบางคนมาขออาหารจากชาวบ้านโดยไม่ให้เงินบ้าง แต่โดยทั่วไปแล้ว วินัย 10 ข้อ ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวกับชาวบ้าน ซึ่งมีส่วนทำให้ผู้ปฏิบัติงานของพรรค สามารถสร้างความประทับใจครั้งแรก (first impression) ในทางที่ดีในหมู่บ้านโดยทั่วไป

แม้ว่าผู้ปฏิบัติงานมวลชนของ พทท. จะมีได้ปฏิบัติตามวินัย 10 ข้ออย่างเคร่งครัดทุกข้อ เช่น เคยมีบางคนมาขออาหารจากชาวบ้านโดยไม่ให้เงินบ้าง³¹ แต่โดยทั่วไปแล้ว วินัย 10 ข้อ ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวกับชาวบ้าน ซึ่งมีส่วนทำให้ผู้ปฏิบัติงานของพรรค สามารถสร้างความประทับใจครั้งแรก (first impression) ในทางที่ดีในหมู่บ้านโดยทั่วไป

ประเด็นที่ชายกลุ่มนี้พูดคุยกับชาวบ้าน ก็มักเป็นเรื่องการไต่ถามทุกข์สุขและปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต มักจะแสดงความเห็นอกเห็นใจชาวบ้านที่ต้องอยู่ในสภาพที่อดยากและประสบกับโรคภัยไข้เจ็บนานาชนิด นอกจากนั้นยังพยายามชี้ให้ชาวบ้านเห็นว่า ความจริงแล้วรัฐบาลมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือชาวบ้าน แต่รัฐบาลกลับไม่ทำหน้าที่³² ไม่นานนักชาวบ้านกลุ่มที่สนิทสนมกับชายทั้งห้าคนนี้ ก็เริ่มพูดถึงเรื่องความรับผิดชอบของรัฐบาลที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านมากขึ้น อย่างไรก็ตามผู้ที่เริ่มคล้อยตามความคิด ที่ผู้ปฏิบัติงานของฝ่าย พทท. นำเสนอนี้ก็ยังอยู่ในวงจำกัดเฉพาะผู้ที่สนิทสนมกันกับผู้ปฏิบัติงานเหล่านั้น ซึ่งมีประมาณไม่เกิน 10 คน³³ เท่านั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่แม้จะชอบพออุปนิสัยใจคอของผู้ปฏิบัติงานโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งมาปฏิบัติภารกิจในหมู่บ้านก็ตาม แต่ก็ยังไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่พวกเขายกขึ้นมาพูดมากนัก³⁴

³¹ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 12 พฤศจิกายน 2526.

³² สัมภาษณ์ ชาวบ้าน (ชายอายุ 35 ปี), 27 พฤศจิกายน 2526.

³³ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านและผู้เฒ่าของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี), 12 พฤศจิกายน 2526.

³⁴ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 2 คน และผู้เฒ่าของหมู่บ้าน, 12 พฤศจิกายน 2526.

ตามแนวความคิดของ เดวิด อีสตัน ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมจะก้าวข้ามเขตแดนเข้าไปสู่ระบบการเมืองได้ ราษฎรจะต้องตระหนักว่าปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของตนนั้น เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาล และนำปัญหาเหล่านั้นเข้าสู่ระบบการเมือง ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ในสังคมที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งแบบรัฐสภาและแบบประธานาธิบดี ราษฎรที่เดือดร้อนก็อาจนำปัญหาของตนผ่าน กลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมือง เพื่อเสนอให้ผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในระบบการเมืองหาทางแก้ไข³⁵

การที่ชาวบ้านไม่คิดที่จะนำเอาปัญหาที่ตนเองประสบ เข้าสู่ระบบการเมืองเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในระบบการเมืองหาทางแก้ไข พบว่าเกิดจากสาเหตุหลายประการ อาทิ อาจเกิดจากการไม่ตระหนักว่าสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนในขณะนั้นเป็นปัญหาที่ต้องหาทางแก้ไขทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเคยชินกับสภาพเช่นนั้นมาตลอดชีวิต จนไม่คิดว่าเป็นปัญหา เช่น การไม่มีส้วมซึมใช้ ชาวบ้านไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นปัญหา เพราะเคยชินกับการไปถ่ายอุจจาระตามท้องทุ่งหรือตามป่า โดยไม่ได้ตระหนักว่าการถ่ายอุจจาระไม่เป็นที่ดังกล่าวจะเป็นสาเหตุของโรคภัยไข้เจ็บนานาชนิด ในขณะที่สังคมเมืองถือว่าการไม่มีส้วมซึมใช้เป็นปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไขโดยด่วนอีกตัวอย่างหนึ่งที่เห็นชัดเจนคือ ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา เพราะชีวิตประจำวันของตนไม่ได้เกี่ยวข้องกับการศึกษาบรรพบุรุษของเขาในสมัยก่อนไม่รู้หนังสือก็สามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน³⁶ ตรงกันข้ามกับในสังคมบางแห่ง โดยเฉพาะสังคมเมืองเห็นว่าการศึกษาคือเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะทำให้คนฉลาดรู้เท่าทันคน เป็นเครื่องยกระดับทางสังคมแก่บุคคล ดังนั้น หากโรงเรียนหรือสถาบันศึกษามีไม่เพียงพอกับคนที่ต้องการศึกษาก็มักเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งคนจะพยายามเรียกร้องในรูปแบบต่าง ๆ ให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบของระบบการเมืองดำเนินการแก้ไข

³⁵David Easton, A Framework for Political Analysis (New York : Prentice Hall Inc., 1965).

³⁶สัมภาษณ์ ชาวบ้านหญิง อายุ 43 ปี (ซึ่งไม่ส่งลูกไปโรงเรียนหนังสือ การศึกษาภาคบังคับ), 21 ตุลาคม 2526.

ในบางกรณีที่ชาวบ้านตระหนักว่า เป็นปัญหาสำหรับตนเองก็ยังไม่คิดจะนำปัญหานั้นเข้าสู่ระบบการเมือง พบว่ามีสาเหตุสำคัญเกิดจาก ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากคำพูดที่มักได้ยินเสมอ ๆ ว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" "รีบทำบุญทำทานไว้ชาติหน้าจะได้สบาย" "เป็นบาปกรรมแต่ชาติปางไหนเขาจึงประสบเคราะห์กรรมอย่างนี้" ในแง่นี้ อุดมการณ์ทางศาสนาพุทธแบบชาวบ้าน ทำหน้าที่ทางสังคม โดยการเป็นตัวอธิบายสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน กล่าวคือ หากชาวบ้านประสบปัญหา เช่น ความทุกข์ยากเดือดร้อน เจ็บป่วย ยากจน ก็มักนึกไปว่าเป็นเพราะตนเองสร้างบาปสร้างกรรมไว้เมื่อชาติก่อน กรรมจึงตามมาสนองในชาตินี้ โดยมีได้มองถึงปัจจัยที่แท้จริงซึ่งทำให้เกิดปัญหาเมื่อชาวบ้านมีโลกทัศน์เช่นนี้ เขาย่อมเห็นว่าหนทางเดียวที่ตนเองจะมีชีวิตที่สุขสบายได้ในภายหน้า หรือในชาติหน้าก็คือ การมุ่งหน้าทำบุญกุศล เมื่อตายไปจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ หรือหากไปเกิดเป็นคนอีกก็จะได้รับผลบุญที่ทำในชาตินี้ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน

สำหรับชาวบ้านในหมู่บ้านที่ศึกษา ยังมีร่องรอยของความเชื่อเรื่องบุญกรรม ชาติหน้า นรก สวรรค์ ปรากฏอยู่ โดยเฉพาะในหมู่คนชรา ซึ่งมีอายุเกินกว่า 60 ปี ยกตัวอย่างคำพูดของคู่เฒ่าของหมู่บ้าน อายุ 71 ปี (เป็นชนชั้นนำในหมู่บ้านคนหนึ่ง) "เขาปลูกหมากเผ็ดก็ได้หมากเผ็ด ปลูกหมากหวานก็ได้หมากหวาน ที่เขาทุกข์เพราะเขาเิดบ่ดีเมื่อชาติก่อน"³⁷ (คำแปล: เราปลูกพริกก็ได้พริก ปลูกมะนาวก็ได้มะนาว ที่เราทุกข์เพราะเราทำไม่ดีเมื่อชาติก่อน)

อย่างไรก็ตาม แม้ความคิดความเชื่อในลักษณะดังกล่าว จะปรากฏชัดเจนโดยเฉพาะในหมู่ผู้สูงอายุในหมู่บ้านก็ตาม แต่สำหรับในกลุ่มวัยรุ่น และผู้ที่มีอายุระหว่าง 30-40 ปี บางคน ความรู้สึกดังกล่าวได้เจือจางลงไปมากแล้ว ในขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาประชากรกลุ่มนี้บางคน เห็นว่ารัฐบาลน่าจะมีส่วนในการแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากของชาวบ้าน³⁸ การที่สมาชิกของระบบการเมืองมีความรู้สึกเช่นนี้ นับเป็นการเริ่มต้น ที่จะให้มีการ

³⁷ สัมภาษณ์ คู่เฒ่าชายของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี), 12 พฤศจิกายน 2526.

³⁸ สัมภาษณ์ ผู้ดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, 14 พฤศจิกายน 2526 และการพูดคุยกับกลุ่มวัยรุ่นในหมู่บ้าน 15 พฤศจิกายน 2526.

นำเอาปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในหมู่บ้าน เสนอเข้าสู่การพิจารณาแก้ไขของระบบการเมืองต่อไป การเปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อในเรื่องชาติหน้า จึงเป็นแนวความคิดที่มีได้อิงกับศาสนา เป็นการตัดคำว่าชาติหน้าออก ให้เหลือเพียงชาตินี้เดี๋ยวนี้ โดยมองโลกอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุ ด้วยผลว่าความทุกข์ยากของตนน่าจะเป็นความรับผิดชอบของระบบการเมือง ซึ่งจะได้บรรเทาภัยถึงรายละเอียดของการเกิดขึ้นและการพัฒนาของความรู้สึกดังกล่าวต่อไป

สำหรับคำศัพท์ที่ผู้ปฏิบัติงานของ พคท. นำมาใช้ เพื่อกล่าวโจมตีรัฐบาลนั้น เป็นสิ่งแปลกใหม่ สำหรับชาวบ้าน เช่น "ชนชั้นกดขี่ขูดรีด" "สุนัขรับใช้จักรวรรดินิยม" "ปลัดเอก" "จักรพรรดินิยมอเมริกา" คำศัพท์ต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นของใหม่ซึ่งชาวบ้านทั่วไปไม่ค่อยเข้าใจนัก ดังที่ผู้ใหญ่และชนชั้นนำของหมู่บ้านได้เล่าให้ฟังว่า

"เพื่อนเว้าหยัง เขาบ่จัก บ่เข้าใจ เห็นว่ารัฐบาล ถนอม ประภาส ชีชาโยไทยให้อเมริกา³⁹ (คำแปล : เขา [พวก พคท.] พูดยะไรเราไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ เขาพูดถึงรัฐบาลถนอม ประภาสจะขายชาติไทยให้อเมริกา)

"มือนั้นเขาบ่จักอเมริกาคือไผ"⁴⁰ (คำแปล : ครั้งนั้น เราไม่รู้จักว่าอเมริกาเป็นใคร) "พ่อฟังเพื่อนเว้าแล้วบ่จักอเมริกา บ่เคยเห็นจักเทื่อเลย อเมริกาอิหยังนะ มือนั้นพ่อคิดแต่จะหาหน่อไม้ ก้านกบ ก้านเขียด จับหนูป่ามาให้พ่อแลกเข้ากิน"⁴¹ (คำแปล : พ่อฟังเขาว่าแล้วไม่รู้จักอเมริกา ไม่เคยเห็นสักทีเลย อเมริกาอะไรนะ ตอนนั้นพ่อคิดแต่จะหาหน่อไม้ จับกบ จับเขียด จับหนูป่ามาให้พ่อแลกข้าวกิน)

³⁹ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 30 ตุลาคม 2526.

⁴⁰ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายปกครอง (อายุ 45 ปี), 13 พฤศจิกายน 2526.

⁴¹ สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี), 12 พฤศจิกายน 2526.

จากคำบอกเล่าของชาวบ้านที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติการเพื่อลดระดับความไว้วางใจทางการเมืองต่อชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้ ในระยะแรก ๆ ยังไม่ได้ผลมาก ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความรู้สึกผูกพันกับรัฐบาล หรือระบบการเมือง ตลอดชีวิตของเขา ระบบการเมืองก็ไม่เคยให้ผลผลิตของระบบที่เป็นประโยชน์ต่อเขา ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เคยหวังพึ่งรัฐบาล เพราะเขาเชื่อว่าแม้ไม่มีรัฐบาล เขาก็มีชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนอะไร ซึ่งสะท้อนออกมาจากคำพูดของชนชั้นนำในหมู่บ้านผู้หนึ่งว่า "ตอนแรกที่พวกป่ามาเว้าใส่รัฐบาลนั้น พ่อขี้ได้เว้าหยิ่งแต่คิดว่าแต่ก่อนบ่มีรัฐบาลมาช่วยอิหยิ่งเฮา เขาก็อยู่มาได้แต่ปู่ย่า ทุน"⁴² (คำแปล : ตอนแรกที่พวกป่าเข้ามาค้ารัฐบาลนั้น พ่อไม่ได้ว่าอะไรแต่พ่อคิดว่า แต่ก่อนไม่มีรัฐบาลมาช่วยอะไรเราก็คืออยู่มาได้แต่ปู่ย่า)

การที่ผู้ปฏิบัติงาน พคท. เข้ามาโดยยกเอาเรื่อง การขายชาติของรัฐบาลในขณะนั้นมาพูด น่าจะเป็นความพยายามดึงเอาพลังรักชาติมาสนับสนุนฝ่ายตนเป็นการใช้ยุทธวิธี ของการปฏิวัติสังคมนิยมประชาชนจีนเป็นแม่แบบการปฏิวัติ นั้นเอง แต่การนำเอาแนวความคิดนี้มาโฆษณาชวนเชื่อในช่วงแรก ๆ นั้น ไม่ได้ได้รับความสนใจจากชาวบ้านส่วนใหญ่สักเท่าไร เพราะชาวบ้านไม่เคยมีความคิดในเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ โลกที่ชาวบ้านส่วนใหญ่รู้จักในขณะนั้น เป็นโลกแคบ ๆ เพียงบริเวณหมู่บ้าน และในหมู่บ้านข้างเคียงเท่านั้น ชาวบ้านมีความสนใจแต่ปัญหาใกล้ ๆ ตัว เช่น วันนี้จะออกไปหากับข้าว (ล่าสัตว์) มากินจะได้สัตว์มากน้อยเพียงใด

ปลายปี พ.ศ. 2508 ฝ่ายรัฐบาลได้ส่งกำลังหน่วยรบพิเศษ เข้ามาปฏิบัติการหาข่าวต่อต้านและทำลาย "ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์" (ผกค.)⁴³ ในหมู่บ้านแห่งนี้ ชาวบ้าน

⁴² สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี), 12 พฤศจิกายน 2526.

⁴³ ข้อมูลรายละเอียด การเข้าปฏิบัติการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในหมู่บ้าน ได้จากการสัมภาษณ์หญิงชาวบ้านผู้หนึ่ง อายุ 43 ปี (ซึ่งสามีถูกทหารทำร้ายร่างกายด้วยการเตะและมีลูกชายได้เข้าไปร่วมต่อสู้กับฝ่าย พคท. ในเวลาต่อมา), สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2526.

ส่วนใหญ่ทราบมาก่อนโดยการบอกเล่าจากฝ่าย พคท. และชาวบ้านในหมู่บ้านข้างเคียงว่า รัฐบาลได้ส่งทหารมาปราบปราม ผกค. โดยตั้งฐานปฏิบัติการในพื้นที่จังหวัดนครพนม ห่างจากหมู่บ้านแห่งนี้ประมาณ 7 กิโลเมตร ชาวบ้านได้รับข่าวที่ไม่สู้ดีนักว่า การปราบปราม ผกค. ในหมู่บ้านข้างเคียง ทหารได้ทำร้ายราษฎรที่ต้องสงสัย มีการจับกุมชาวบ้าน และมีการเผาถังข้าวของชาวบ้านที่ต้องสงสัยว่าจะสนับสนุน "ผกค." การเข้ามาปฏิบัติการของทหารในหมู่บ้านครั้งแรก จึงทำให้ชาวบ้านเริ่มหวาดกลัวมาก ทหารซึ่งใส่หมวกเบเร่สีแดง เลือดหมู จำนวนประมาณ 20 คน โดยมีชาวบ้านหมู่บ้านข้างเคียงในเขตจังหวัดนครพนม (ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้ไม่ชอบ เพราะเป็นคนนิสัยเกเร) เป็นผู้นำทางเข้ามาได้เข้ามาในหมู่บ้านพร้อมอาวุธครบมือ ถามหาผู้ใหญ่บ้านและเรียกให้ชาวบ้านทุกคนมาอยู่รวมกัน ถามหาชื่อผู้ที่ทหารอ้างว่าเป็นผู้สนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์ การสอบสวนครั้งนั้น ทหารได้ใช้วิธีการที่รุนแรง เช่นมีการเตะ และถีบ ผู้ต้องสงสัย ในจำนวนนี้มีชาวบ้านคนหนึ่งอายุ 50 ปีเศษ ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือมาก ถูกทำร้ายร่างกายด้วย ก่อนกลับออกจากหมู่บ้าน หัวหน้าชุดปฏิบัติการได้สั่งผู้ใหญ่บ้านว่า ให้ดูแลอย่าให้มีชาวบ้านในหมู่บ้านให้การสนับสนุน "ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์"

จากลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติของชาวบ้านส่วนใหญ่ ส่งผลให้ความเคียดแค้น ทหารที่เข้ามาปฏิบัติการในหมู่บ้านในวันนั้นแพร่ระบาดไปทั่วหมู่บ้านอย่างรวดเร็ว ในการพูดคุยถึงเหตุการณ์ครั้งนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน สามารถเล่าเหตุการณ์วันนั้นได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องใช้เวลาทบทวนมากนัก แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนยังมีความฝังใจกับเหตุการณ์ดังกล่าว เป็นอย่างมาก⁴⁴

ความรู้สึกของชนชั้นนำในหมู่บ้านในขณะที่ยังอยู่ในเหตุการณ์นั้น สะท้อนออกมาในบทสนทนาดังนี้

"มีอันน่อกใจอีหลี บัญว่านายเพิ่มขึ้นมามือได้อีก หมู่เฮาบ่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ บ่จักข้าว่าคอมมิวนิสต์เป็นจิงไต๋ เขาเป็นคนกลางจักซีเฮ็ดจิงไต๋ ผู้ถึกเตะ ถึกถีบเป็นอายน้อง เขาทั้งเหม็ด"⁴⁵ (คำแปล : ตอนนั้นรู้สึกกลุ่มใจจริง ๆ ไม่ว่าทหารจะเข้ามาอีกวัน

⁴⁴ บันทึกการสังเกตการณ์ภาคสนาม วันที่ 21 ธันวาคม 2526.

⁴⁵ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 21 ธันวาคม 2526.



โทษพวกเราไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ ไม่รู้จักด้วยซ้ำว่าคอมมิวนิสต์เป็นอย่างไร เราเป็นคนกลาง ไม่รู้จะทำอย่างไร ผู้ถูกเตะถูกถีบก็เป็นพี่น้องเราทั้งสิ้น)

"อ้ายน้องถึกตีถึกเตะไล่ซิบเคียด เขาบ่ได้เฮ็ดหยังผิต เขาอยู่ดีดี นายคือมาเฮ็ดบาป เขาหลาย"⁴⁶ (คำแปล : พี่น้องถูกตี ถูกเตะ ใครจะไม่โกรธ เราไม่ได้ทำอะไร ผิตอยู่ดี ดีทำไมทหารมาทำร้ายเรา)

"หมู่เฮาเหม็ดบ้าน ย่านนายเห็นซิกกลับมาจับโต๋ มาเผาเฮือนเผาฉางเข้า คือกับที่เฮ็ดที่บ้านนาหินกอง (หมู่บ้านแห่งหนึ่งกิ่งอำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม) บางผู้ย่านหลายก็เตรียมหอบของแล่นหนี หากนายเพิ่มมาอีกเพื่อ ตัวพ่อมือนั้นตั้งย่านตั้งเคียด"⁴⁷ (คำแปล : พวกเราทั้งหมู่บ้านกลัวทหารจะกลับจับตัว มาเผาบ้านเผาฉางข้าว เหมือนที่ทำกับหมู่บ้านนาหินกอง บางคนก็เตรียมเก็บของวิ่งหนี หากว่าทหารมาอีก ตัวพ่อ [เรียกแทนตัวผู้ให้สัมภาษณ์] ตอนนั้นตั้งกลัว ทั้งโกรธ)

"มือนั้นคิดว่า เวรกรรมของเฮาอยู่ในดวงในป่ายังมีผู้มาเฮ็ดบาปเฮา ตอนนั้นนึกเคียดนายอยู่คือกัน แต่มาคิดได้ว่า หมู่เฮาต้องเคยเฮ็ดบาปเฮ็ดบ่ตั้งแต่ชาติเก่า จึงต้องถูกเห็นเฮ็ดยังชี"⁴⁸ (คำแปล : ครั้นนั้นคิดว่า เวรกรรมของเราแท้ ๆ อยู่ในป่าในดงยังมีคนมาทำร้ายตอนนั้นโกรธทหารเหมือนกัน แต่มาคิดได้ว่าพวกเราต้องเคยทำบาปทำกรรมไว้แต่ชาติก่อน จึงถูกเขาทำอย่างนี้"

"มือนั้น พ่อดกใจหลาย พวกที่นายเห็นว่าซัยเหลือคอมมิวนิสต์ก็อ้ายน้องเฮา พ่อเองบ่แม่นคอมมิวนิสต์ ยังเคยให้เขาให้หน้าพวกบ่าเขาคือกัน ก็คนซัยกันเขาขอเขาก็ให้เลยอุกใจ บ่จัก มีไต่เพิ่มซิมมาจับโต๋พ่อ"⁴⁹ (คำแปล : ตอนนั้น พ่อดกใจมาก พวกที่

⁴⁶ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อายุ 50 ปี, 21 ธันวาคม 2526.

⁴⁷ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อายุ 47 ปี, 21 ธันวาคม 2526.

⁴⁸ สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน, 26 ธันวาคม 2526.

⁴⁹ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายการคลัง อายุ 50 ปี, 25 ธันวาคม 2526.

ทหารเขาว่าเป็นพวกที่ช่วยเหลือคอมมิวนิสต์ ก็เป็นที่เป็นที่นั่งกับพ่อ พ่อไม่ได้เป็นพวกคอมมิวนิสต์ ยังเคยให้ข้าวให้หน้าพวกคอมมิวนิสต์เหมือนกัน ก็คนรู้จักกันเขาขอเราก็อให้เลยกลุ้มใจ ไม่รู้ว่าวันไหน เขาจะเข้ามาจับตัวพ่อ)

"ข้อยคิดว่า รัฐบาลคือโหดร้ายอีหลี เอ็ดบาบอ้ายน้องเฮา ผู้เฒ่าก็บ่ละ เคียดด้วย ย่านด้วย เพราะพวกบ่าเพิ่นมาบอกว่าทหารชิม่าอีกเพื่อหนึ่ง ครั้งนี้เฮาเฮือนเฮา"⁵⁰
(คำแปล : ผมคิดว่ารัฐบาลทำไมโหดร้ายอย่างนี้ ทำร้ายพี่น้องเรา แม้แต่คนแก่ก็ไม่ละเว้น โกรธด้วย กลัวด้วย เพราะพวกบ่า [หมายถึงฝ่ายคอมมิวนิสต์] บอกว่าทหารจะเข้ามาอีกครึ่งหนึ่ง ครึ่งนี้จะเฮาเรือนเรา)

"มือนั้น เขาบ่เข้าใจว่าทหารคือเอ็ดยังชั้น คือกับหมู่เฮาเป็นโจร เตะ ถีบ หมู่เฮาคิดเองว่าเพิ่นบ่น่าซีเอ็ดยังชั้น เด็กน้อยให้ ย่านเพิ่นซีจับโต๋ ข้อยก็ย่าน เคยให้หมาก

เผ็ดให้เกลือพวกบ่าคือกัน"⁵¹ (คำแปล : ตอนนั้น ผมไม่เข้าใจว่าทำไมทหารทำอย่างนั้น เหมือนกับเราเป็นโจร เตะ ถีบ พวกเรา คิดว่าเขาไม่น่าทำอย่างนั้น เด็ก ๆ ร้องให้กลัวทหารจะจับตัว ผมก็กลัว เคยให้พริกให้เกลือพวกบ่าเหมือนกัน)

"มือนั้น ผู้เฒ่าเยี่ยวแตก ย่านนายเพิ่นหลาย ก็เอาปืนระเบิดมาไซซิบย่าน เคียดเพิ่นนาก็เขาได้เอ็ดหยังผิดจ็อย่าง" (คำแปล : วันนั้น คนแก่บ่สวะระดาก กลัวทหารมากก็เอาปืนเอาระเบิดมาด้วยใครจะไม่กลัว โกรธด้วย ก็เราไม่ได้ทำอะไรผิดจ็อย่าง)⁵²

"เห็นหัว ถิกตี ถิกถีบ เป็นครู (คำเรียกผู้วิจัย) ซิฮู้สิจจิงไค่ พวกในป่าที่รัฐบาลว่าเป็นคนบ่ดี ยิงบ่เคยเอ็ดให้เขาเจ็บใจจิกเพื่อ นายมือนั้นโหดเหย่มอีหลี คนบ่จกกันบ่จกฮูมา

⁵⁰ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายสวัสดิการ อายุ 47 ปี, 25 ธันวาคม 2526.

⁵¹ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายการพัฒนา อายุ 41 ปี, 25 ธันวาคม 2526.

⁵² สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อย อายุ 43 ปี,

แต่ใส่ว่าเป็นคอมมิวนิสต์"⁵³ (คำแปล : เห็นสามีถูกเตะตี ถูกถีบ เป็นครูจะรู้สึกอย่างไร พวกในป่า ที่รัฐบาลว่าเป็นคนไม่ดี ยังไม่เคยทำให้เราเจ็บใจสักครั้ง ทหารครั้งนั้น โหดเหี้ยมจริง ๆ คนไม่รู้จักกัน ไม่รู้ว่าไปรู้มาจากไหนว่าเป็นคอมมิวนิสต์)

คำพูดแสดงความรู้สึกเมื่อครั้งที่ประสบเหตุการณ์ ซึ่งทหารค่ายรัฐบาลเข้าไปปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์ในหมู่บ้าน อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยเนื้อหาสาระและแก่นแท้ ที่แฝงอยู่ในคำพูดของชนชั้นนำในหมู่บ้านเหล่านั้น แสดงให้เห็นถึง ความรู้สึกที่เหมือนกัน 2 ประการคือ ความรู้สึกโกรธค่ายทหารที่กระทำการรุนแรง ทั้งที่ชาวบ้าน ไม่ได้คิดว่าตนเองเป็นพวกคอมมิวนิสต์ เพราะแม้แต่คำว่าคอมมิวนิสต์ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยัง ไม่เข้าใจ ความรู้สึกอีกประการหนึ่งคือ ความรู้สึกหวาดกลัว ว่าตนเองอาจถูกกระทำทารุณ เช่นนั้นบ้างไม่วันใดก็วันหนึ่ง ความรู้สึกนี้ก็คือ ความรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมือง หรือ ความไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำที่สุด (political distrust) ต่อผู้มีสิทธิ อำนาจทางการเมืองส่วนหนึ่งนั่นเอง

ความรู้สึกโกรธและหวาดระแวงของชาวบ้าน ได้รับการตอกย้ำ (reinforce) โดยคู่ปฏิบัติงานโฆษณาชวนเชื่อของค่าย พคท. ที่เข้าเคลื่อนไหวในหมู่บ้าน อย่างสม่ำเสมอ พฤติกรรมของค่าย พคท. ที่น่าสนใจคือ การพยายามอธิบายให้ชาวบ้าน เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่างส่วนประกอบหรือกลไกของระบบการเมืองส่วนย่อย กับส่วนประกอบของระบบการเมืองที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไป กล่าวคือพยายามชี้ให้ชาวบ้านเห็นว่าทหารที่เข้ามาทำร้ายชาวบ้าน ได้รับคำสั่งมาจากค่ายรัฐบาล "เนื้อหาของรัฐบาลเผด็จการก็คือความโหดเหี้ยมทารุณ"⁵⁴ การโฆษณาชวนเชื่อในลักษณะดังกล่าว มีความเป็นเหตุเป็นผลที่น่าเชื่อถือ ทำให้ชาวบ้านบางคนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะคนหนุ่มสาว เริ่มเห็นจริงตามคำที่ค่าย พคท. กล่าว ดึงที่ผู้ใหญ่บ้านได้เล่าให้ฟังถึงเหตุการณ์ครั้งนั้น ดังนี้ "ไทยบ้านเฮาหลายคน เริ่มเชื่อตามที่พวกป่า เห็น ว่าว่าทหารที่เข้ามาเตะถีบอายัน้องเฮา เอ็ดตามคำสั่งของรัฐบาล ถ้ารัฐบาล

⁵³ สัมภาษณ์ หญิงชาวบ้านคนหนึ่ง อายุ 43 ปี, 20 ธันวาคม 2526.

⁵⁴ สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี), 15 พฤศจิกายน 2526.

บั้งหยัง ซิมาได้บื้อ หมู่เฮาคิดว่า้อหลืออย่างค้ำเพิ่นเว้า"⁵⁵ (ชาวบ้านหลายคนเริ่มเชื่อว่า ทหารที่เข้าตะเถบพี่น้องเราทำตามคำสั่งของรัฐบาล ถ้ารัฐบาลไม่สั่งอะไร จะมาได้หรือ พวกเราคิดว่าจริงอย่างคำที่เขา [หมายถึงพวก พคท.] ว่า)

ความสำคัญของประเด็นอยู่ที่ว่า ความไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำที่สุด ซึ่งในตอนแรก เริ่มต้นเกิดขึ้นต่อกลไกของระบบคือทหาร ซึ่งเป็นระดับบุคคลผู้นำเอานโยบายของรัฐบาลมาปฏิบัติ (implementation) เริ่มขยายเป็นความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาล ซึ่งเป็นองค์-ประกอบทางเมืองที่ใหญ่ และมีความสำคัญต่อระบบการเมืองในฐานะเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดนโยบายสาธารณะ นับเป็นจุดที่เริ่มมีการยกระดับความไม่ไว้วางใจทางการเมืองจากระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เป็นความไม่ไว้วางใจทางการเมืองต่อรัฐบาล ซึ่งเป็นจักรกลหรือองค์ประกอบของระบบการเมืองที่ใหญ่ขึ้น

การที่ฝ่าย พคท. สามารถลดระดับความไว้วางใจทางการเมืองของชาวบ้านต่อรัฐบาลได้โดยไม่ยากนั้นน่าจะเป็นเพราะฝ่ายคอมมิวนิสต์ อาศัยช่วงเวลาหลังจากเจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายรัฐบาล เข้ามาปฏิบัติกรปราบปราม จับกุมชาวบ้านที่ต้องสงสัยว่าสนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์ การโจมตีรัฐบาลในขณะที่ชาวบ้านส่วนใหญ่กำลัง รู้สึกหวาดกลัว ไม่ไว้วางใจทหาร ฝ่ายคอมมิวนิสต์จึงเพียงชี้ให้ชาวบ้านเห็นว่า ทหารที่เข้ามากระทำการทารุณโหดร้ายกับราษฎรในหมู่บ้าน เป็นผู้ที่ได้รับคำสั่งมาจากรัฐบาล ดังนั้นหากชาวบ้านเชื่อว่าทหารไม่มีความหวังดีต่อประชาชนแล้ว ก็มีแนวโน้มจะเชื่อว่ารัฐบาลซึ่งมีความเกี่ยวข้องในฐานะเป็น "หัวหน้า" ของทหารก็ย่อมไม่มีความหวังดีกับราษฎรด้วย วิธีการโฆษณาชวนเชื่อดังกล่าว เป็นการโฆษณาชวนเชื่อโดยใช้ความเชื่อและค่านิยมดั้งเดิมนำร่อง (canalization)⁵⁶ ซึ่งในทางจิตวิทยาแล้วการโฆษณาชวนเชื่อโดยใช้วิธีนี้จะสามารถทำให้ผู้ที่ตกเป้าหมายในการโฆษณาเชื่อถือได้ง่าย

⁵⁵ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน (อายุ 50 ปี), 12 พฤศจิกายน 2526.

⁵⁶ สนใจรายละเอียดศึกษาได้จาก Charles A. Lippmann, "Propaganda Techniques," in Leo M. Christenson and Robert O. McWilliams (eds.), Voice of the People (New York : McGraw Hill, 1962), pp. 332-340 และ Floyd L. Rush, Psychology and Life (Chicago : Scott, Foresman and Company, 1963), Chapter 15.

ความสำเร็จของการโฆษณาชวนเชื่อโดยผู้ปฏิบัติงานมวลชนของ พคท. อีกส่วนหนึ่งน่าจะเกิดขึ้นจาก การที่ฝ่าย พคท. ได้ใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานทางจิตวิทยา ตัวอย่างเช่น

1. การใช้วิธีติดต่อดโดยตรง (supplementation thorough face to face contact) การโฆษณาชวนเชื่อโดยวิธีนี้ มีผลานภาพมากกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่ชาวบ้านส่วนใหญ่อ่าน เขียนหนังสือไม่ได้ และมีเครื่องรับวิทยุจำนวนน้อยเช่นหมู่บ้านแห่งนี้

2. การเลือกใช้ถ้อยคำ ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพพจน์ และความสะเทือนใจ เช่น "ก๊กและบริวารของมันมี 3 อย่าง คือ ปล้นหมด ฆ่าหมด และเผาหมด" หรือ "การกระทำเยี่ยงฆาตกรก็กสำหรับรัฐอเมริกา-ถนนอม-ประกาส" เป็นต้น

3. ใช้เนื้อหาการโฆษณาที่ง่าย (simple) น่าสนใจ (interesting) และกล่าวซ้ำ ๆ อยู่เสมอ (repetitive) นอกจากนั้น ยังมีความเป็นเหตุเป็นผล ไม่ขัดแย้งกันเอง

การโฆษณาชวนเชื่อโดยใช้ถ้อยคำง่าย ๆ น่าสนใจ และกล่าวซ้ำ ๆ กัน เป็นเวลานานนั้นมีความสำคัญมาก เพราะโดยธรรมชาติของตน การได้ฟังเรื่องราวบางเรื่องที่ไม่เคยได้ยินมาก่อนมักจะยังไม่เชื่อ แต่หลังจากได้ยินเรื่องเดิมบ่อย ๆ เข้า จะเริ่มเกิดความสงสัยว่า เป็นจริงตามนั้นหรือเปล่า และเมื่อได้ยินต่อไปอีก ก็จะเริ่มเชื่อ ในทางจิตวิทยาการเมืองเรียกวิธีการโฆษณาชวนเชื่อวิธีนี้ว่า The Sleeper Effect⁵⁷

ประเด็นการโฆษณาชวนเชื่อที่มีอานภาพมาก ในการลดระดับความไว้วางใจทางการเมืองต่อรัฐบาลคือการกล่าวหาฝ่ายรัฐบาลว่าเอาเงินภาษีที่เก็บจากราษฎรเองมาซื้ออาวุธให้ทหารมาฆ่า มาทำร้ายชาวบ้าน ถ้านำไปซื้อรถไถนามาช่วยราษฎรไถนาคงได้หลายคนถ้าพวกเขาปฏิบัติสำเร็จจะเอาเงินซื้อรถไถให้ชาวบ้าน มีชาวบ้านหลายคนเห็นจริงกับหน่วยโฆษณาของ พคท.⁵⁸ เหตุผลที่การโฆษณาชวนเชื่อในลักษณะนี้ได้ผลดีนั้น น่าจะเป็น

⁵⁷ ผรงค์ ลินส์วอล์ค, จิตวิทยาการเมือง (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2527, หน้า 70.

⁵⁸ สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี), 15 พฤศจิกายน 2526.

ด้วยมีแนวโฆษณาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และประสบการณ์ในชีวิตของชาวบ้าน กล่าวคือ ชาวบ้านเคยได้รับความเดือดร้อนจาก เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาล เริ่มคิดว่ารัฐบาลไม่น่าเอาเงินมาจ้างทหารซื้อปืนมาสร้างความเดือดร้อนให้ตน น่าที่จะนำเงินนี้ไปซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำอาชีพ เช่นรถไถนาแก่ราษฎร

น่าสังเกตว่าเรื่องการต่อสู้ทางชนชั้น (class struggle) ซึ่งเป็นแก่นของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นไม่มีผู้ปฏิบัติงาน ของ พคท. ในหมู่บ้านนำมาเป็นประเด็นในการโฆษณาชวนเชื่อมากนัก มีการกล่าวถึงบ้างในตอนแรก แต่ไม่ค่อยได้รับความสนใจ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ ไม่ปรากฏมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจไม่มีการเช่านาในหมู่บ้าน ไม่มีความแตกต่างในการใช้เทคโนโลยีทำการเกษตร สภาพทางสังคมเช่นนี้หล่อหลอมให้ชาวบ้านไม่มีแนวความคิดเรื่องชนชั้น และการต่อสู้ทางชนชั้นมาก่อน ผู้ปฏิบัติงานของ พคท. อาจตระหนักในเรื่องนี้จากการประเมินผลการโฆษณาชวนเชื่อโดยยกเรื่องนี้เป็นประเด็นในครั้งแรก ๆ ที่เข้าปฏิบัติการ จึงมิได้ยกเอาเรื่องนี้มากล่าวถึงเป็นเรื่องหลักในการโฆษณาชวนเชื่อ แสดงให้เห็นว่ามีการเลือกใช้ทฤษฎีของลัทธิและหลักการโฆษณาชวนเชื่อโดยให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ซึ่งจากหลักฐานที่ผู้เคยเข้าร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์บางคนได้บันทึกไว้⁵⁹ แสดงให้เห็นว่า ฝ่าย พคท. เคยมีการสำรวจหมู่บ้านชนบทแถบเทือกเขาภูพาน เพื่อปรับยุทธวิธีการต่อสู้ให้เหมาะสมกับสภาพการที่เป็นจริงในการทำสงครามประชาชน เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์และโฆษณาชวนเชื่อ

ในการทำสงครามประชาชน เพื่อปฏิบัติประเทศไทยนั้น พคท. ได้ใช้วิธีการและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อเป็นสื่อในการโฆษณาชวนเชื่อ เผยแพร่อุดมการณ์และแสวงหาการสนับสนุนการปฏิบัติ เช่น ใช้จดหมาย ใบปลิว โปสเตอร์ วารสาร การปิดล้อมหมู่บ้าน การโฆษณาตามกว้าง เป็นต้น นอกจากการใช้วิธีการต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว พคท. ยังได้ใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงของพรรคเป็นสื่อในการโฆษณาชวนเชื่อด้วย ซึ่งการใช้สื่อสารมวลชนดังกล่าวมีผลบางประการที่น่าสนใจ ฉะนั้นจึงจะขอกล่าวถึงเรื่องการโฆษณา

⁵⁹พ. เมืองชมพู, สู่สมรภูมิภูพาน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2530), หน้า 59.

ชวนเชื่อของฝ่าย พท. โดยใช้วิทยุกระจายเสียงพอสั่ง เขบเฉพาะที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา

การโฆษณาชวนเชื่อของฝ่าย พท. โดยใช้วิทยุกระจายเสียง

ฝ่าย พท. ได้เริ่มใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อในการโฆษณาชวนเชื่อ ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2504⁶⁰ โดยใช้ชื่อสถานีว่า "สถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย" สถานีวิทยุดังกล่าวส่งกระจายเสียงทั้งภาษาไทย และภาษาอีสานสามารถรับฟังได้ชัดเจนในพื้นที่หมู่บ้านแห่งนี้⁶¹ อย่างไรก็ตามหมู่บ้านแห่งนี้ เริ่มมีเครื่องรับวิทยุเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2511 เพียงเครื่องเดียว⁶² (เป็นของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองคนปัจจุบัน) ต่อมาอีกถึง 7 ปี คือ ในปี พ.ศ. 2518 จึงมีผู้ซื้อวิทยุอีก 3 เครื่อง เป็นผู้ที่ปลูกงา แล้วขายให้กับพ่อค้าในหมู่บ้านข้างเคียง จนกระทั่งปีพ.ศ. 2525 หมู่บ้านแห่งนี้จึงมีวิทยุเพิ่มขึ้นอีก 20 เครื่อง รวมเป็นเครื่องรับวิทยุในหมู่บ้านทั้งหมด 24 เครื่อง เงินที่ชาวบ้านนำไปซื้อเครื่องรับวิทยุทั้งหมด เป็นเงินที่ชาวบ้านได้รับการขายหน่อไม้ให้แก่โรงงานอาหารกระป๋อง ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งตั้งอยู่ที่กิ่งอำเภอ⁶³

แม้ชาวบ้านจะเริ่มมีเครื่องรับวิทยุมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2511 แล้วก็ตามชาวบ้านไม่ชอบฟังรายการที่เป็นสาระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรก ไม่มีผู้รับฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงของ พท. เท่าใดนักเหตุผลง่าย ๆ ก็คือ "บ่ม่วน" (ไม่สนุก)⁶⁴ รายการที่ชาวบ้าน

⁶⁰ จอม กลลระวีชัย, พล.อ.ต. "การดำเนินงานของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย" (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 11, พ.ศ. 2522), หน้า 47.

⁶¹ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 18 พฤศจิกายน 2526.

⁶² สัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง, 18 พฤศจิกายน 2526.

⁶³ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 18 พฤศจิกายน 2526.

⁶⁴ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง, 18 พฤศจิกายน 2526.

สนใจรับฟังมาก ส่วนใหญ่เป็นรายการที่ออกอากาศเป็นภาษาอีสาน รายการหมอลำ รายการข่าวชาวบ้าน เช่น รายการทิดคำห้าข่าว รายการตุ้มโมง ของสถานีวิทยุ 909 กรป. กลาง ซึ่งให้ทั้งความบันเทิง และสาระเบาสมอง สอดแทรกข่าวสารการต่อต้าน คอมมิวนิสต์ของรัฐบาล⁶⁵ ซึ่งจะได้กล่าวถึงการใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุในการต่อต้านการ ปฏิบัติการของ พคท. ในตอนต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี พ.ศ. 2520-2522 ฝ่าย พคท. ได้ขอร้องให้ชาวบ้าน ที่มีวิทยุเปิดเครื่องรับฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงของพรรคฯ ในเวลาประมาณ 20.00 น. ของ ทุกวันดัง⁶⁶นั้น เราจึงไม่อาจจะเลยที่จะศึกษาถึงผลของการโฆษณาชวนเชื่อของ พคท. โดยใช้วิทยุเป็นสื่อ

เนื้อหาของรายการของสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทยส่วนใหญ่ว่าจะเป็นข่าวชัยชนะของการข่มขู่โจมตีกองกำลังฝ่ายรัฐบาล บทความโจมตีรัฐบาล รายการบันเทิง เช่นหมอลำได้สอดแทรกเนื้อหา ของการปลุกระดมมวลชนทุกครั้ง กล่าวโดยสรุป เนื้อหาที่สถานีวิทยุกระจายเสียงดังกล่าวออกอากาศ ได้แก่⁶⁷

1. โจมตีทางด้านความเสื่อมเสียทางวัฒนธรรม โดยชี้ให้เห็นว่าอเมริกันเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย ก่อให้เกิดบาร์ ไนต์คลับ โสเภณี เมียเช่า และอื่น ๆ ซึ่งเป็น การบ่อนทำลายวัฒนธรรมของชาติไทยอย่างร้ายแรง ทั้งยังเอาวัฒนธรรมไม่ดีเข้ามาเผยแพร่ ทำให้คนไทยเสื่อมเสีย คนหนุ่มสาว แทนที่จะเป็นพลังเสริมสร้างประเทศชาติให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น กลับถูกชักจูงไปในค่านิยมชมชอบความฟุ้งเฟ้อเสเพลหาเสพติด ฟอนเฟะทาง กามารมณ์ เป็นต้น

⁶⁵สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 18 พฤศจิกายน 2526.

⁶⁶สัมภาษณ์ ผู้ที่มีเครื่องรับวิทยุ 5 ราย, 18 พฤศจิกายน 2526.

2. โจมตีทางด้านเอกราชอธิปไตยของประเทศ ว่าประเทศไทยเป็นเมืองขึ้นของสหรัฐอเมริกา โดยผู้บริหารประเทศปล่อยให้อเมริกันเข้ามาคุมอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจและการทหาร ซี.ไอ.เอ. เข้าแทรกแซงทุกแห่งหน ล้วงความลับของทางราชการไปจนหมดสิ้นนอกจากนี้ ยังว่าการที่อเมริการมาสร้างฐานทัพ สนามบิน และถนนหนทางนั้น ทำให้ชาวบ้านต้องเสียทีนาสำหรับทำมาหากิน เช่น "ต้องต่อสู้จักรวรรดินิยมอเมริกันออกจากประเทศไทยและทำลายก๊ก ผนอม-ประกาศ ซึ่งเป็นหมารับใช้ของมันให้สิ้นซาก" (24 กุมภาพันธ์ 2511) และ"การกระทำเยี่ยงฆาตกรของก๊กสหรัฐอเมริกา-ผนอม-ประกาศ (12 กุมภาพันธ์ 2514)

3. โจมตีว่ารัฐบาลทหารรัฐบาลของไทย เป็นรัฐบาลเผด็จการฟาสซิสต์

4. โจมตีว่ารัฐบาลคอร์รัปชั่น เอาเงินภาษีของประชาชนไปแบ่งกัน ประชาชนที่เสียภาษีไม่ได้รับการเหลียวแลจากรัฐบาลเลย เช่น "พี่น้องของเราในชนบทนี้ แส่นยากจน กำลังจะอดตายอยู่แล้ว. . . เราขาดหมอ. . . ขาดยารักษาโรค ขาดความช่วยเหลืออย่างใด จากก๊กและบริวารของมัน" (15 ธันวาคม 2520)

ถึงแม้ว่า การโฆษณาชวนเชื่อด้วยการบิดเบือนโจมตี จะเป็นการโฆษณาชวนเชื่อในระดับชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในวงกว้าง ห่างไกลจากชีวิตประจำวันของชาวบ้านก็ตาม แต่เนื่องจากการปลุกระดมของ พคท. นั้น เริ่มจากการสร้างแนวความคิดขึ้นมาจากจุดที่ชาวบ้านไม่มีแนวความคิดทางการเมืองอะไรเลย มาจนถึงจุดที่ชาวบ้านสามารถจะเข้าใจ หรือยอมรับการโฆษณาชวนเชื่อในระดับชาตินั้นได้ ซึ่งในทางปฏิบัติ จะเห็นได้ว่าผู้ปฏิบัติงานของคอมมิวนิสต์ในหมู่บ้านแห่งนี้ได้เลือกใช้จุดอ่อน ซึ่งฝ่ายรัฐบาลปฏิบัติการรุนแรงในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในหมู่บ้าน จนชาวบ้านเกิดความรู้สึกเดือดร้อน หวาดกลัว และเกลียดชังเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาล เป็นจุดเริ่มต้นของการขยายความรู้สึกไม่พอใจ ไปสู่จุดที่ใหญ่ขึ้นคือ รัฐบาล ตามหลักการที่ฝ่าย พคท. เรียกว่า" รวบรวมขึ้นมา ยืนหยัดลงไป"⁶⁸ หลักการนี้

⁶⁷ ฤทธิ์ ชินสาย และคณะ, พคท. วันนี้ (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พิมพ์, พ.ศ. 2523), หน้า 172-174.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน.

พลท. ได้ระบุไว้ในเอกสารเรื่อง "แนวทางมวลชน" ที่เขาใช้เป็นหลักในการปลุกระดม มวลชน โดยให้แนวทางไว้ว่า "...ศึกษาจากมวลชนและให้การศึกษามวลชน คือ ต้องทำ ตัวเป็นนักเรียนน้อย น้อมศึกษาจากมวลชน ขุมปัญญาอันไม่มีที่สิ้นสุดอยู่ที่มวลชน"

วิเคราะห์จากคำบอกเล่าของชาวบ้านสรุปได้ว่า ผลดีของการใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อในการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่าย พลท. นั้น มีผลเสริมการโฆษณาชวนเชื่อของผู้ปฏิบัติงานฝ่าย พลท. ในหมู่บ้านเพียงเล็กน้อย แต่ผลดีในทางอ้อมของการใช้วิทยุกระจายเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์สำหรับหมู่บ้านแห่งนี้ก็คือ ชาวบ้านส่วนใหญ่ เกิดความรู้สึกว่า งานปฏิบัติที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์กำลังทำอยู่ไม่ใช่งานเล็ก ๆ แต่เป็นงานใหญ่ ขนาดที่มีสถานีวิทยุกระจายเสียง เช่นเดียวกับฝ่ายรัฐบาลทีเดียว⁶⁹

การโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายรัฐบาลเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์

กระบวนการสังคมนิยมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้มิได้เกิดขึ้นโดยความจงใจของฝ่าย พลท. แต่เพียงกระแสเดียว หากแต่ในขณะที่กระบวนการสังคมนิยมโดยมี พลท. เป็นตัวการ (socializing agent) กำลังดำเนินอยู่นั้น ฝ่ายรัฐบาล ได้ใช้ความพยายามทุกวิถีทาง ที่จะกล่อมเกลามาไม่ให้ชาวบ้านในหมู่บ้านหลงเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อของฝ่าย พลท. และหันมาสนับสนุนฝ่ายรัฐบาล ความพยายามดังกล่าวมีลักษณะเป็นกระบวนการสังคมนิยมทางการเมือง อีกกระแสหนึ่ง ซึ่งมีทิศทางตรงกันข้ามกับความพยายามของฝ่าย พลท.

การโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายรัฐบาล กระทำในทุกรูปแบบ เช่น การติดภาพโปสเตอร์ รูปคอมมิวนิสต์ซึ่งมีลักษณะคล้ายผี มีเขี้ยวยาว มีหาง ไว้ในหมู่บ้าน⁷⁰ ภาพคอมมิวนิสต์ซึ่งสร้างให้น่ากลัวนั้น เป็นภาพที่แตกต่างจากภาพในชีวิตจริงที่ชาวบ้านได้รู้จัก

⁶⁹สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้าน (ฝ่ายการคลัง, ฝ่ายสวัสดิการ, ฝ่ายการพัฒนา), 25 ธันวาคม 2526.

⁷⁰สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี), 18 พฤศจิกายน 2526.

อย่างสิ้นเชิง เพราะผู้ปฏิบัติงานมวลชนของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่เข้ามาโฆษณาชวนเชื่อในหมู่บ้าน ได้สร้างภาพประทับใจในทางที่ดีแก่ชาวบ้านโดยทั่วไปอย่างมาก การอ่อนน้อมถ่อมตน การเอาใจใส่ในทุกข์สุขของชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ ได้มีส่วนสำคัญที่ลบเลือนภาพคอมมิวนิสต์ในโปสเตอร์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลให้หายไป⁷¹

นอกจากใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อโดยใช้ภาพโปสเตอร์แล้ว ยังใช้วิทยุกระจายเสียงโจมตีฝ่ายคอมมิวนิสต์ เช่น รายการสถานีวิทยุ 909 สกลนคร ซึ่งชาวบ้านชอบฟัง เช่น รายการ "คิดคำทำข่าว" รายการ "ตุ้มโมง" ซึ่งเป็นรายการซึ่งมีทั้งความบันเทิงและข่าวสารการเมืองต่าง ๆ การโฆษณาชวนเชื่อโดยผ่าน รายการเหล่านี้ มีเนื้อหาโจมตีพวกคอมมิวนิสต์ว่า "เป็นพวกคิดร้ายทำลายชาติ" "เป็นลูกน้องของจีน เป็นพวกรับใช้ต่างชาติ ซึ่งหวังที่จะครอบครองไทย" "เป็นสุนัขลอบกัดข่มขู่โจมตีทหารของรัฐบาล" "หากคอมมิวนิสต์ครองอำนาจแล้วชาติไทยจะสูญเสียความเป็นชาติ ไม่มีศาสนา ไม่มีพระมหากษัตริย์"⁷² การโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายรัฐบาลในแนวทางดังกล่าว ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากภาพของคอมมิวนิสต์ที่ปรากฏต่อสายตาชาวบ้าน ไม่มีลักษณะเป็นยักษ์เป็นผีปีศาจอย่างในรูปภาพแต่อย่างใด ดังคำกล่าวของผู้เฒ่าของบ้าน ดังนี้

"พ่อไม่เคยเห็นว่าพวกป่าเฟิ่นซีมีหน้าตาน่าชังอย่างในรูป เบิ่งดูพื้นก็คือเฮนั่นแหละนิสัยก็จบขนาด บางทีอ้อยพวกนั้นมาเอ็ดนาโซ้ยพ่อ โซ้ยชาวบ้าน"⁷³ (คำแปล: พ่อไม่เคยเห็น พวกป่า [หมายถึง ฝ่ายคอมมิวนิสต์] มีหน้าตาน่าเกลียดอย่างในรูป มองดูก็เหมือนพวกเรานี้แหละ นิสัยก็ดีบางทีก็มาช่วยพ่อ ช่วยชาวบ้านทำนา)

ชาวบ้านส่วนใหญ่เชื่อว่า คอมมิวนิสต์ไม่ได้เป็นศัตรูของประชาชน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อย่างที่รัฐบาลกล่าวอ้าง แต่เป็นศัตรูเฉพาะกับรัฐบาลเท่านั้น⁷⁴

⁷¹ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง, 18 พฤศจิกายน 2526.

⁷² สัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง, 18 พฤศจิกายน 2526.

⁷³ สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน (อายุ 71 ปี), 18 พฤศจิกายน 2526.

⁷⁴ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายการคลัง, 18 พฤศจิกายน 2526.

กลางปี พ.ศ. 2509 ฝ่ายทหารได้เข้ามาในหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้มีการขึ้นไปตรวจค้นบ้านของผู้ต้องสงสัยว่าจะสนับสนุน ฝ่าย พคท. วิธีการขึ้นไปตรวจค้นบ้านที่สงสัยทหารได้ใช้กำลังประทุและรี้อข้าวของกระจัดกระจาย ชาวบ้านหลายคนพอรู้ว่าทหารเข้ามาในหมู่บ้านก็รีบหนีเข้าไปซ่อนตัวในป่า การปฏิบัติการครั้งนี้ทหารได้จับกุมผู้ที่สนิทสนมกับผู้ปฏิบัติงานของ พคท. ในหมู่บ้าน จำนวน 5 คน ไปด้วย ชาวบ้านส่วนใหญ่เชื่อว่า ชาวบ้านผู้หนึ่งของหมู่บ้านข้าง เคียงซึ่งเป็นผู้นำทางทหารเข้ามาในหมู่บ้านเป็นผู้รายงานให้ฝ่ายทหารทราบ ชายผู้ชาวบ้านในหมู่บ้านที่เขาอาศัยอยู่ส่วนใหญ่ไม่ชอบ ก่อนกลับหัวหน้าหน่วยทหารได้สั่งให้ผู้ใหญ่บ้านดูแลอย่าให้มีผู้สนับสนุน ผคท. ในหมู่บ้านแห่งนี้ หากรู้ว่าใครสนับสนุนจะจัดการอย่างเด็ดขาด ก่อนออกจากหมู่บ้านทหารบางคนยังเป็นขึ้นฟ้า สำหรับผู้ที่ถูกจับกุมตัวไป 5 คน นั้นประมาณ 1 อาทิตย์ ต่อมาจึงได้รับการปล่อยตัว⁷⁵

การปฏิบัติการทางทหารเพื่อต่อต้านฝ่าย พคท. นั้น เป็นเหตุให้หมู่บ้านแห่งนี้ตกอยู่ภายใต้บรรยากาศของความหวาดระแวง หวาดกลัวและเกลียดชัง ซึ่งเคยเกิดขึ้นแล้วให้มากยิ่งขึ้นหลังการปฏิบัติการครั้งนี้ มีชาวบ้านทั้งหมดแก่ ผู้หญิง และชายฉกรรจ์ ขอเข้าร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์จำนวนไม่ต่ำกว่า 30 คน แต่ฝ่ายคอมมิวนิสต์พยายามชักจูงให้บุคคลเหล่านั้นส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านต่อไป คงรับไว้เฉพาะชายฉกรรจ์(อายุระหว่าง 22-35 ปี) จำนวน 5 คน⁷⁶

จากงานเขียนของผู้เคยเข้าร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์ ในพื้นที่ที่ถือเขาภูพาน บันทึกไว้ถึงสาเหตุที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ต้องการรับชาวบ้านเข้าร่วมขบวนการในป่า สรุปความได้ว่า มีสาเหตุมาจาก หัวหน้าหน่วยการนำวิเคราะห์แล้วว่าชาวบ้านออกป่าจำนวนมากไม่เป็นผลดีต่อขบวนการในป่า นอกจากจะเพิ่มภาระเรื่องเสบียงอาหารแล้ว ยังเห็นว่าคนเหล่านี้เป็นคน "ถูกกฎหมาย" อยู่แล้ว ถ้าไม่ยอมกลับไปก็จะเป็น "คนผิดกฎหมาย" ซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อพวกเขาเอง นอกจากนั้น ชาวบ้านที่แตกหนีเข้าป่าเป็นเพราะความหวาดกลัวเจ้าหน้าที่จะทำร้ายเป็นส่วนใหญ่ หรือแทบทั้งหมด ไม่ใช่มาเพราะมี

⁷⁵สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 20 พฤศจิกายน 2526.

⁷⁶สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 20 พฤศจิกายน 2526.

ความตื่นตัวทางการเมืองแต่ประการใด เมื่อพวกเขาแตกหน่อออกมาก็ควรจะปลดปล่อย ปล่อย ขวัญดีขึ้นมาแล้วก็ควรจะให้กลับเข้าบ้านไปทำมาหากินเหมือนเดิม⁷⁷

ซึ่งสรุปได้ว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะที่เข้าร่วมต่อต้านระบบ การเมือง ของราษฎร ส่วนหนึ่งในหมู่บ้านแห่งนี้ มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำมาก

จากที่ได้บรรยายวิธีการเข้าถึงประชาชนของฝ่ายงานมวลชนของ พคท. จากคำบอกเล่าของผู้มีประสบการณ์ด้วยตนเองโดยตรงนั้น ทำให้เราพอที่จะมองเห็นได้ว่าฝ่าย พคท. ได้ทำหน้าที่ในทางด้านการเมือง 4 ประการคือ

ประการแรก พยายามกระตุ้นให้ชาวบ้านตระหนักว่าสภาพชีวิตที่ขาดแคลนทาง วัตถุหรือสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นเป็นสภาพที่เป็นปัญหา ที่สมควรได้รับการแก้ไข

ประการที่สอง รัฐบาลกรุงเทพ ฯ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อสภาพความขาดแคลนความ ทุกข์ยากของชาวบ้าน หาใช่โชคชะตาหรือกรรมเก่าไม่ ขั้นตอนนี้เป็น การเชื่อมโยงปัญหา ของชาวบ้านให้เข้ากับระบบการเมือง ในแง่นี้ พคท. เป็นผู้สร้างแนวความคิดทางการเมือง แก่ชาวบ้านจากที่ไม่มีแนวความคิดทางการเมืองเลย

ประการที่สาม ฝ่าย พคท. พยายามชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลกรุงเทพ ฯ ทุกยุคทุกสมัย ไม่ใช้รัฐบาลของประชาชน แต่เป็นรัฐบาลของกลุ่มนายทุน ขุนศึก ศักดินา ซึ่งนอกจาก ประชาชนจะไม่สามารถร้องขอให้มาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ได้แล้ว ยังจะส่งทหาร เข้ามาปราบปรามประชาชนที่เรียกร้องอีกด้วย

ประการสุดท้าย ฝ่าย พคท. ได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาต่าง ๆ ของชาวบ้านจะได้รับ การแก้ไขหากพวกคอมมิวนิสต์ปฏิวัติล้มล้างระบบการเมืองได้สำเร็จ แล้วสถาปนาระบบ การปกครองประชาธิปไตยที่แท้จริง (ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์)

การปฏิบัติการของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในหมู่บ้านดังกล่าวข้างต้นอย่างสม่ำเสมอ โดย ที่ฝ่ายรัฐบาลไม่สามารถตอบโต้ทางจิตวิทยา เพื่อทำลายศรัทธาที่ประชาชนมีต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์และสร้างศรัทธาต่อรัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ พบว่ามีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดความรู้ สึก 2 ประการคือ

⁷⁷พ. เมืองชมพู (นามแฝง), สุสมรรณิ, หน้า 67.

1. ความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และรัฐบาล ความรู้สึกดังกล่าวเกิดขึ้นจากสาเหตุที่ พคท. กล่าวโจมตีรัฐบาลในด้านต่าง ๆ ตลอดเวลา และอีกสาเหตุหนึ่ง เกิดจากประสบการณ์อันเข้มข้นเจ็บปวด ซึ่งเป็นผลจากปฏิบัติการที่รุนแรงในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ของทหารในอดีต

2. ความรู้สึกไร้ประสิทธิภาพทางการเมือง เกิดจากการที่ พคท. กล่าวย่ำอยู่ตลอดเวลาว่ารัฐบาลกรุงเทพ ฯ ไม่ใช่รัฐบาลของประชาชนจึงไม่เคยเหลียวแลความทุกข์ของชาวบ้านชาวบ้านไม่มีทางร้องขอให้รัฐบาลช่วยเหลืออะไรได้ รัฐบาลมีแต่กดขี่ทำร้ายประชาชน ชาวบ้านซึ่งไม่เคยมีประสบการณ์ในการติดต่อเรียกร้องสิ่งใดจากระบบการเมือง อีกทั้งทางราชการก็ไม่เคยชี้แนะให้เรียกร้อง ชาวบ้านจึงไม่กล้าที่จะเรียกร้องขออะไร เป็นเหตุให้ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของชาวบ้านโดยทั่วไปมีระดับต่ำมากในช่วงปี พ.ศ. 2509

การทบทวนและปรับปรุงนโยบายการปราบปรามคอมมิวนิสต์ของรัฐบาล
(พ.ศ. 2510-2512)

นโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลหาได้เป็นสิ่งที่อยู่นิ่งตายตัวไม่ หากแต่ได้ฝ่ายรัฐบาลได้มีการประเมินผลการต่อสู้ และปรับปรุงยุทธวิธีการต่อสู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อรักษาเสถียรภาพของระบอบการเมืองไว้ ดังนั้นหลังจากการใช้นโยบายการปราบปรามคอมมิวนิสต์โดยใช้กำลังรุนแรงในช่วงปี พ.ศ. 2506-2509 นั้น รัฐบาลได้ทบทวนนโยบายดังกล่าวอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2510 ได้ข้อสรุปว่า การใช้มาตรการปราบปรามอย่างรุนแรง (มาตรการทางทหาร) แต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำลายหรือยับยั้งการขยายตัวของพวกคอมมิวนิสต์ได้ แต่ในทางตรงกันข้าม ผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงของฝ่ายรัฐบาลกลับทำให้เกิดปัญหาติดตามมามากมาย⁷⁸ ในที่สุดจึงได้มีการปรับปรุงนโยบายป้องกัน

⁷⁸ พ.อ. พน พินแสงแก้ว, "ยุทธศาสตร์ยุทธวิธีของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย," หน้า 106.

และปราบปรามใหม่ เรียกว่า "แผนการใช้มาตรการทางทหารควบคู่ไปกับการพัฒนา ปี พ.ศ. 2510"⁷⁹

จากแผนดังกล่าว เมื่อถึงเวลาปฏิบัติจริง ผู้ที่รับผิดชอบในด้านการปราบปรามกับด้านการพัฒนา ต่างฝ่ายต่างก็มุ่งงานที่ได้รับมอบหมาย ขาดซึ่งการประสานงาน ประกอบกับยังถูกกองกำลังของพวกคอมมิวนิสต์ลอบโจมตี ก่อให้เกิดความสูญเสียในด้านต่าง ๆ จึงหาทางคิดแก้แค้นนโยบายในการให้ลดความรุนแรงจึงไม่ได้ผล ยังคงเป็นการใช้ความรุนแรงต่อไป⁸⁰

หลังการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2511 พรรคสหประชาไทย ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่แปรสภาพมาจากคณะปฏิวัติ เป็นฝ่ายครองเสียงข้างมากในสภา และได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ ได้นำเอานโยบายการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์มาทบทวน เพื่อที่จะกำหนดนโยบายขึ้นใหม่ โดยให้ "ดำเนินการด้วยมาตรการทางการเมืองหรือการปฏิบัติการทางจิตวิทยา และประชาสัมพันธ์ ส่วนมาตรการการใช้กำลังอาวุธหรือวิธีรุนแรงทำลายล้าง รวมทั้งมาตรการทางกฎหมาย ให้ใช้ประกอบเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น"⁸¹

อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยังคงเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการปฏิบัติตามนโยบายหลักหรือนโยบายเฉพาะหน้า 10 ข้อ ซึ่งได้มีการประกาศเมื่อวันที่ 11

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁸⁰ คุราวลละเอียดยจาก บัญชา สุมา, "การเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์กับนโยบายการป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล (พ.ศ. 2500-2523)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527).

⁸¹ เรื่องเดียวกัน.

ธันวาคม พ.ศ. 2511⁸² และได้ปรับปรุงแก้ไขในวาระครบรอบ 34 ปี แห่งการจัดตั้งพรรค ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน นโยบายดังกล่าวได้ตีพิมพ์ออกมา เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2519 สำหรับเอกสารซึ่งเรียกว่า "หลัก 10 ประการของพรรคมิวนิสต์แห่งประเทศไทย" นี้ ทางเจ้าหน้าที่ของไทยเคยจับได้ครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2507 พบว่าเป็นเอกสารที่พิมพ์มาจากประเทศจีน⁸³

เอกสารพื้นฐานของพรรคหรือหลัก 10 ประการ ฉบับที่ได้แก้ไขใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และได้ตีพิมพ์ออกมาใหม่เมื่อ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2519 ตามที่กล่าวมาแล้ว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. รวบรวมพลังของกรรมกร ชาวนา นายทุนขนาดเล็ก และนายทุนระดับชาติทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นเชื้อสายใด สัญชาติใด รวมทั้งนักการเมืองที่รักชาติและรักประชาธิปไตยทั้งหลาย องค์กรต่าง ๆ และบุคคลต่าง ๆ ต้องขยายสงครามประชาชน การขจัดอิทธิพลของจักรพรรดินิยมอเมริกา โคนั้มนักปฏิวัติทั้งหลาย โคนั้มการปกครองแบบฟาสซิสต์ และการปกครองที่ขายชาติทั้งหลาย ให้จัดตั้งรัฐบาลของประชาชน ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของพลังปฏิวัติทุกกลุ่มทุกเหล่า สร้างประเทศไทยใหม่ ที่มีอิสระภาพมีประชาธิปไตยและความเจริญรุ่งเรือง

2. ยกเลิกกฎหมายทุกฉบับที่ต่อต้านความนิยมสมัยใหม่ และยกเลิกข้อประกาศต่าง ๆ คำสั่ง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และข้อบังคับทั้งหลายให้หมดสิ้นไป ให้ปลดปล่อยผู้ถูกคุมขังที่รักชาติ รักประชาธิปไตยทั้งหลาย จะให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการพูด การเขียน

⁸² พันเอก เสริมศักดิ์ วรรณสูตร, "การกำหนดแนวความคิดและหนทางปฏิบัติในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายในประเทศไทย" (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 18 พ.ศ. 2518-2519), หน้า 20-22.

⁸³ พันเอก คารณ สัตตบุศย์, "แนวทางป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย," หน้า 6.

การตีพิมพ์ การเดินขบวน จัดชุมนุม และการสตรีค การจัดตั้งสมาคมและพรรคการเมือง ประชาชนควรจะได้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง

3. รัฐบาลที่ขึ้นที่ดินทั้งหมดของจักรพรรดินิยม ของพวกปฏิปักษ์ปฏิวัติ และของพวกเจ้าที่ดินอันธพาล เพื่อนำไปจัดสรรให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ ลงโทษพวกปฏิปักษ์ปฏิวัติและพวกปฏิกริยา ที่ก่ออาชญากรรมต่อประชาชน และกระทำความชั่วร้ายเลวทรามตามความคิดอย่างเด็ดเดี่ยว ผู้ที่เคยกระทำความผิดเมื่อยอมรับผิดกับประชาชน และยอมแก้ไขความผิด ก็ให้โอกาสกลับตัว

4. การดำเนินนโยบายต่างประเทศควรมีอิสระและอธิปไตย ยกเลิกสนธิสัญญาทุกฉบับที่ไม่เป็นธรรมและขายชาติทั้งหลาย ต่อต้านอาณานิคมนิยม จักรพรรดินิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ นักล่าอาณานิคมผู้ยิ่งใหญ่ ผู้แสวงหาความเป็นเจ้าโลก สร้างความสัมพันธ์อย่างฉันมิตรกับทุกประเทศ บนรากฐานแห่งความเสมอภาค การเคารพซึ่งกันและกันเกี่ยวกับอธิปไตยของตนและการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของแต่ละประเทศ ให้ร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สนับสนุนช่วยเหลือการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของประชาชนผู้ถูกกดขี่ และประเทศที่ถูกกดขี่ทั้งหลายในโลก

5. ประชาชนของชาติไทย ซึ่งมาจากเชื้อสายใด ๆ ก็ตาม ให้มีสิทธิเท่าเทียมกันประชาชนทุกคนในประเทศไทยควรนับถือ สนับสนุน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีสิทธิที่จะใช้สอน อ่าน แสพภาษาของตน และมีสิทธิที่จะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชนเผ่าของตนและวัฒนธรรมของตน เราต่อต้านการแบ่งแยกเชื้อชาติหรือผิวและการกดขี่ชนชาติอื่นทุกรูปแบบ ในเขตต่าง ๆ ของชนเผ่าหลัก ให้มีการปกครองส่วนตัวเองให้ครอบคลุมกว้างใหญ่ของประเทศไทยการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา อนามัย จะต้องดำเนินการไปอย่างละเอียดรอบคอบ

6. ให้กำจัดระบบการกดขี่ข่มเหงแบบศักดินาดำเนินการปฏิบัติอย่างระมัดระวังอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามสถานการณ์ของท้องถิ่น ให้ชาวไร่ ชาวนา และกรรมกรทั้งหลายสามารถเป็นเจ้าของที่ดินและปัจจัยการผลิตได้ สามารถหาเลี้ยงชีพของตนเองได้ ต่อต้านนายทุนเงินกู้ทั้งหลาย ยกเลิกปลดหนี้และสัญญาเงินกู้ทั้งหลายที่ไม่เป็นธรรม ให้พัฒนาผลผลิตทางการเกษตร และยกระดับความเป็นอยู่ของชาวไร่ ชาวนา

7. ให้ปกป้องรักษาทรัพยากรของชาติ พัฒนาอุตสาหกรรม การค้า และรัฐวิสาหกิจ ปกป้องอุตสาหกรรม ห้ำการค้า นายทุนของชาติ ให้ช่วยเหลือการผลิตสินค้า ปลีกย่อยให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

8. ขยายบทบาทให้กรรมกรต่อสู้กับรัฐบาลที่ดำเนินการในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลควรมีมาตรการรับประกันการว่าจ้างไม่ให้กรรมกรตกงาน และให้สวัสดิการแก่ลูกจ้างและพนักงานในสำนักงานต่าง ๆ ไม่ให้ตกงาน เงินเดือนค่าจ้างควรมีเท่าเทียมกัน ระหว่างบุคคลที่ทำงานชั้นเดียวกัน และผลิตสิ่งเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงเพศ อายุ และสัญชาติ

9. ชายและหญิงควรมีสิทธิเท่าเทียมกัน ในโอกาสทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และการหางานทำให้การศึกษาแก่สตรีและเด็ก ในการที่จะต่อสู้กับรัฐบาลทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และอาชีพ นอกจากนั้นสนับสนุนหนุ่มสาวทั้งหลายให้ไปร่วมอย่างจริงจังในการปฏิบัติและสร้างสังคมใหม่

10. โจมตีวัฒนธรรมของอเมริกา และสังคมเก่าที่เสื่อมโทรม ควรกำจัดวัฒนธรรมและการศึกษาของจักรพรรดินิยมอเมริกาและพวกศักดินา ส่งเสริมวัฒนธรรมและการศึกษาของการปฏิบัติ ซึ่งเป็นของชาติและเป็นประชาธิปไตย ในขณะที่เดียวกันให้รับเอาวัฒนธรรมของต่างประเทศ โดยคัดเอาแต่ดี ๆ ขยายงานทางด้านการรักษาพยาบาล และการอนามัยให้กว้างขวางโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท⁸⁴

การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ได้ใช้หลัก 10 ประการดังกล่าวข้างต้น เป็นพื้นฐานในการโฆษณาชวนเชื่อ และปลุกกระดมโดยชี้ให้เห็นถึงสภาพของสังคมใหม่ ทั้งด้านการใช้ชีวิตในสังคมและความเป็นอยู่ ซึ่งก็เป็นเพียงอุดมการณ์และแนวทางของสังคมใหม่ ส่วนความเป็นจริงจะทำได้มากน้อยแค่ไหนก็คงเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ถึงปี พ.ศ. 2512 กิจกรรมหรือการจัดตั้งของพวกคอมมิวนิสต์ที่เด่น หรือถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับงานปฏิวัติ นั่นคือ การจัดตั้ง "กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย"

⁸⁴ จากเอกสารโรเนียว กอ.รณ., ประวัติและความเป็นมาของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, สิงหาคม 2522, หน้า 1-3.

ประเทศไทย" ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2512 มีชื่อย่อว่า "ทพท." กองกำลังนี้ได้สร้างปัญหาและทำความยุ่งยากให้กับฝ่ายรัฐบาลกรุงเทพฯ อย่างมาก ทำให้เสียเวลาเสียทรัพย์สิน และที่สำคัญที่สุดคือ การเสียชีวิตเลือดเนื้อของทั้งสองฝ่าย

พอจะสรุปได้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2508 ถึง พ.ศ. 2512 เป็นระยะที่พรรคคอมมิวนิสต์เริ่มใช้กองกำลังติดอาวุธ เป้าหมายของการโฆษณาชวนเชื่อ ปลุกระดมและชักจูงก็ยังคงอยู่ในลักษณะเดิม คือโจมตีจักรพรรดินิยมอเมริกา ตลอดถึงรัฐบาลในชุดต่าง ๆ ที่เข้าทำการปกครอง รวมทั้งนายทุน เจ้าที่ดิน และเผด็จการ ส่วนรูปแบบของการเคลื่อนไหว มีทั้งลับ และกึ่งลับกึ่งเปิดเผย แล้วแต่สถานการณ์จะอำนวยมากน้อยแค่ไหน บางครั้งก็ต้องปรับหรือเปลี่ยนแปลง⁸⁵ อย่างเช่นในปี พ.ศ. 2511 ทางพรรคได้กำหนดให้ใช้นโยบายแบบ "ป่าประสานเมือง"⁸⁶ หมายความว่าให้ทำการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธในเขตชนบทเป็นหลัก แล้วต่อสู้ในเมืองด้วยกำลังแนวร่วมเป็นส่วนประกอบ⁸⁷

ในปี พ.ศ. 2511 ทางการของจีนได้ระดมแปลงงานของเหมาเจ๋อตุง ตีพิมพ์เป็นฉบับภาษาไทย จำนวนนับหมื่นเล่ม ส่งเข้ามาให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา ได้มีการแพร่แนวความคิดของเหมาเจ๋อตุงให้กับผู้ร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์อย่างเป็นระบบ สม่ำเสมอ และลึกซึ้ง⁸⁸

ศูนย์วิทยพัทยาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸⁵ บัญชา สุมา, "การเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์กับนโยบายการป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล (พ.ศ. 2500-2523)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 47.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁸⁸ อิศา ถาวรเศรษฐ, เหวง โทจิราการ, ป่าแตก, หน้า 152.

จากปี 2511 เป็นต้นไป การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ จะใช้แผนหรือยุทธวิธีในลักษณะป่าประสานเมืองเป็นส่วนมาก ทางด้านกองกำลังติดอาวุธ ก็ขยายและจัดตั้งเพิ่มขึ้น นับตั้งแต่วันเสียงปืนแตกในปี พ.ศ.2508 การปะทะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็เพิ่มจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะจากปี พ.ศ. 2511 จนถึงช่วงที่ตั้งเป็น ทพท. ในวันที่ 1 มกราคม 2512 สถิติการปะทะเขยิบสูงขึ้นเรื่อย ๆ

จากข่าวของหนังสือพิมพ์ นิวส์เชอร์วิส ได้รวบรวมจำนวนครั้งของการปะทะกัน จะเห็นได้ ดังนี้⁸⁹

7 ส.ค. - ธ.ค. 2508	ปะทะ	29	ครั้ง
ม.ค. - พ.ค. 2509	ปะทะ	150	ครั้ง
ม.ค. - ธ.ค. 2510	ปะทะ	440	ครั้ง
ม.ค. - ธ.ค. 2511	ปะทะ	709	ครั้ง
ม.ค. - ธ.ค. 2512	ปะทะ	870	ครั้ง

จะเห็นว่าสถิติหรือตัวเลขเขยิบสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากการขยายข่ายงานของกองกำลังออกสู่ชนบทในบางจังหวัดของแต่ละภูมิภาคที่เห็นว่ามีทำเลหรือลักษณะภูมิประเทศซึ่งเหมาะสมแก่การจัดตั้งกองกำลังเพิ่มขึ้น กองกำลังได้ถูกจัดตั้งครบทุกภูมิภาค โดยจัดตั้งทางภาคใต้หลังสุด⁹⁰ พร้อมกันนั้นก็ปรับปรุงยุทธวิธีใหม่เป็น 3 ขั้นตอนในปี พ.ศ.2513 โดยจัดแบ่งออกเป็นดังนี้ คือ⁹¹

1. สร้างเขตปลอดภัย
2. นำมาตราการปฏิรูปที่ดินมาใช้
3. ปรับปรุงกองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทย

⁸⁹ รวบรวมเมื่อ 5 สิงหาคม 2521.

⁹⁰ กลุ่มเพื่อนไทยในยุโรป, วิกฤตการณ์ฝ่ายก้าวหน้าไทยปัจจุบัน, หน้า 16.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน.

เกี่ยวกับการสร้างเขตปลดปล่อยให้มุ่งเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อนทั้งนี้ เพราะภาคอีสานมีเงื่อนไขดีกว่าภาคอื่น ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และการติดต่อกับพรรคคอมมิวนิสต์ของต่างชาติ⁹²

สถานการณ์ทางการเมืองหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516

หลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถือกันว่าเป็นยุคประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ มีการเคลื่อนไหว และเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ นานา ด้วยรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเดินขบวน ทั้งหยุดงาน ฯลฯ กลุ่มการเมืองฝ่ายซ้าย ตลอดถึงนิสิตนักศึกษา แสดงออกได้อย่างเต็มที่ หนังสือประเภทที่เรียกว่า "หนังสือก้าวหน้า" พิมพ์จำหน่ายได้อย่างเปิดเผย การขยายตัวของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิต นักศึกษา และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อยู่ในระดับสูงกว่า ในยุคสมัยใด ประกอบกับความหวาดระแวงภัยคอมมิวนิสต์ จากการเห็นตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ของประเทศในภูมิภาคอินโดจีน ทำให้กลุ่มอนุรักษ์นิยมไม่พอใจอย่างมากที่สภาพบ้านเมืองเป็นเช่นนั้น จึงได้วางแผนและทำการปราบปรามนักศึกษาที่ชุมนุมประท้วงการกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือด วันที่ 6 ตุลาคม 2519 พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ได้เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช และมอบหมายให้ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร จัดตั้งรัฐบาลเข้าบริหารประเทศ⁹³ ในยุคนี้อีกการปราบปรามคอมมิวนิสต์เป็นนโยบายหลัก เพราะฉะนั้นจึงได้มีการปราบปรามจับกุมปัญญาชน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนนักการเมือง และนักหนังสือพิมพ์⁹⁴ เป็นจำนวนมาก

⁹² พันเอก พน พินแสงแก้ว, ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย, หน้า 105.

⁹³ วิลเลียม แบรดลีย์ และคณะ, เหตุการณ์ 6 ตุลาคม ในทัศนะนักวิชาการอเมริกัน แปลโดย เอกรงค์ รั้งประทีป (พระนคร: แสงรุ่งการพิมพ์, 2522), หน้า 37-68.

⁹⁴ พิจารณาจากคำปราศรัยของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ในวาระที่แถลงนโยบายต่อสภาปฏิรูป เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2519.

นโยบายหลักของรัฐบาล นายธานีร ักยวิเชียรในลักษณะดังกล่าวเป็นเหตุให้นิสิต นักศึกษา ปัญญาชนจำนวนกว่า 1,000 คน⁹⁵ หนีเข้าไปในเขตที่มั่นสีแดงในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในป่าขยายตัวใหญ่อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ถือเป็นยุคสมัยที่รุ่งเรืองมากที่สุดของพวกเขาคอมมิวนิสต์ กลุ่มปัญญาชนเหล่านี้ส่วนมากอยู่ในกองทัพปลดแอกในฐานะนักปฏิวัติ⁹⁶ แม้จะเข้าไปด้วยเหตุผลส่วนตัวที่แตกต่างกัน เช่น เคียดแค้นชนชั้นปกครอง อายากแก้แค้น เบื่อหน่ายการเมือง เกรงภัยอันตรายจากการจับกุมและทำร้ายจากอำนาจรัฐ หางานทำไม่ได้ อายากเป็นผู้นำ⁹⁷ ฯลฯ แต่ก็มีส่วนช่วยเสริมกองกำลังปฏิวัติของ พคท. ให้ใหญ่ขึ้น

เหตุการณ์ทางด้านการเมืองในหมู่บ้านในช่วงปี 2519-2524

ช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 เป็นช่วงระยะเวลาที่ฝ่าย พคท. มีอิทธิพลเหนือหมู่บ้านแห่งนี้ ผู้ที่รู้สึกลำบากใจและวางตัวยากที่สุดก็คือผู้ใหญ่บ้าน เพราะถูกเพ่งเล็งจากฝ่ายรัฐบาลว่าเป็นผู้สนับสนุนฝ่าย พคท. ส่วนฝ่าย พคท. ก็เกรงว่าผู้ใหญ่บ้านจะเป็นสายลับให้ฝ่ายรัฐบาล ในปี พ.ศ. 2519 พคท. ได้ฆ่าผู้ใหญ่บ้าน ของหมู่บ้านใกล้เคียงหมู่บ้านแห่งนี้ในเขตจังหวัดนครพนมในข้อหา "ปฏิปักษ์ปฏิวัติ" คือเป็นสายรายงานความเคลื่อนไหวของฝ่าย พคท. ให้ฝ่ายรัฐบาลทราบ ชำวันสร้างความอึดอัดหวาดกลัวแก่ผู้ใหญ่บ้านมาก ดังที่ผู้ใหญ่บ้านได้เล่าว่า "มือนั้นเคียดช้ำย้ายหนีไปให้ไกล แต่บ่จักซีไปไส คึดฮอดอ้ายน้อง มือนั้นตัวเองอยู่ระหว่างมีด 2 เล่ม จ๋อที่คอ คั้นแมนเฮาหันไปทางขวาก็ชีกมีดทางซ้ายบาดคอ คั้นแมนเฮาหันไปทางซ้าย ก็ชีกมีดทางซ้ายบาด คือกัน เฮาบ่อจักซีเฮ็ดจิงใด" (คำแปล : ตอนนั้นเหมือนมีมีดสองเล่มจ๋อที่คอ ถ้าหันไปทางขวาก็จะถูกมีดทางขวาบาดคอ ถ้าหันไปทางซ้ายก็

⁹⁵ สยามจดหมายเหตุ (28 ตุลาคม - 3 พฤศจิกายน): 1042-1043.

⁹⁶ "สัมภาษณ์พิเศษ ปรีดี บุญซื่อ," ตะวันออก 3 (5 มกราคม 2524): 15.

⁹⁷ "ต่ออายุพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย". ตะวันออก 3 (27 ตุลาคม 2523): 13. และชัยอนันต์ สมุทวณิช และคนอื่น ๆ, จากป่าสู่เมือง การเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519, บทที่ 4.

จะถูกมีดแทงซ้ายขาดคอเหมือนกัน (ไม่รู้จะทำอย่างไร) "คิดขีลาออกคือกัน ตอนนั้นนะ แต่คนในบ้านไม่มีใครอยากขีเป็นผู้ใหญ่บ้าน"⁹⁸ (คำแปล : คิดจะลาออกเหมือนกันตอนนั้น แต่คนในบ้าน ไม่มีใครอยากเป็นผู้ใหญ่บ้านสักคน)

เมื่ออยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น ผู้ใหญ่บ้านจึงหาทางออกด้วยการ ไม่ไปร่วมประชุมกับทางกิ่งอำเภอ ตั้งแต่กลางปี 2519 เป็นต้นมา และวางตัวเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในหมู่บ้าน ด้วยเหตุผลที่ว่า "นายไม่สามารถคุ้มครองชีวิตเขาได้"⁹⁹

ปรากฏการณ์ที่เป็นจุดที่ทำให้ความไว้วางใจทางการเมือง ของชนชั้นนำในหมู่บ้านและชาวบ้านแห่งนี้ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และรัฐบาลลดต่ำลง เกิดขึ้นเมื่อ กลางปี พ.ศ. 2519 ซึ่งฝ่ายทหารได้เข้ามาจับกุมตัวผู้ใหญ่บ้าน ในข้อหาส่งเสบียงอาหารให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์หลังการจับกุมตัวผู้ใหญ่บ้านครั้งนั้น ชนชั้นนำในหมู่บ้านและชาวบ้านทั่วไป ปักใจเชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัยว่า รัฐบาลไม่มีเจตนาดีต่อใครทั้งสิ้น เพราะแม้แต่ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเองยังถูกจับกุมตัว¹⁰⁰ แม้ผู้ใหญ่บ้านจะถูกปล่อยตัวในเวลาไม่ถึงอาทิตย์ต่อมา แต่การถูกจับกุมครั้งนั้น ก็ได้สร้างความรู้สึกไม่ไว้วางใจในเจตนาของรัฐบาลในหมู่ชนชั้นนำในหมู่บ้านและชาวบ้านโดยทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านผู้อยู่ในหมู่บ้านในช่วงเวลาที่ ฝ่าย พคท. มีอิทธิพลเหนือหมู่บ้านและได้เข้ามาปกครองหมู่บ้านแห่งนี้ โดยมี "สหายเนปจูน" (นามแฝง) เป็นผู้รับผิดชอบนั้น ได้ความว่ามีที่ตั้ง "หน่วยมวลชนจัดตั้ง" ขึ้น ซึ่งเรียกสั้น ๆ ว่า "หน่วยจัดตั้ง" พร้อมทั้งกำหนดระเบียบ วินัย ตลอดจนภาระหน้าที่ ให้สมาชิกในหน่วยปฏิบัติด้วยหน่วยจัดตั้งเหล่านั้น ได้แก่¹⁰¹

⁹⁸ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 20 พฤศจิกายน 2526.

⁹⁹ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 20 พฤศจิกายน 2526.

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านทั้ง 7 ฝ่าย, 15-20 พฤศจิกายน 2526.

¹⁰¹ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน, 20 พฤศจิกายน 2526.

1. ฝ่ายการเมือง มีหน้าที่รับผิดชอบหรือโครงการจากหน่วยในป่ามาดำเนินการ และขึ้นำงานในหมู่บ้าน ให้การศึกษาอบรมสมาชิกในหมู่บ้าน แก้ไข ความคิดขัดแย้งต่าง ๆ ของสมาชิก และสรุปสถานการณ์ในหมู่บ้านเสนอหน่วยนำในป่า

2. ฝ่ายโฆษณา ทำหน้าที่โฆษณาเผยแพร่อุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ให้มวลชนได้รับทราบ ตลอดจนจัดงานบันเทิงหรือปลุกใจต่าง ๆ รับหน้าที่หมุนเวียนจัดส่งมวลชนของตน ไปรับการศึกษาอบรมจากหน่วยในป่า จัดเก็บบัญชีเบิกจ่ายเอกสารของพรรค และทำบัญชีรายชื่อและประวัติของสมาชิกในหมู่บ้าน

3. ฝ่ายทหาร ทำหน้าที่เป็นเวรยามรักษาความปลอดภัยแก่หมู่บ้าน หาข้าวหรือเสบียงความลับของศัตรู ประสานงานกับทหารหลัก และทหารประจำถิ่น โดยการออก ร่วมในการโจมตีเจ้าหน้าที่ ตอบโต้การกวาดล้าง ช่วยล่าเสบียงเสบียงอาหารในหมู่บ้าน บางคนทำไร่ ทำนา และในบางโอกาส ก็ให้การศึกษา ฝึกอบรมวิชาการทหารให้แก่สมาชิกอื่น ๆ ด้วย ฝ่ายนี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยรุ่นในหมู่บ้าน อายุไม่เกิน 30 ปี

4. ฝ่ายเศรษฐกิจ ทำหน้าที่รวบรวมเงิน เสบียงอาหาร โดยขอจากสมาชิก หรือจัดซื้อเสบียงอาหารในหมู่บ้าน ถ้าสมาชิกครอบครัวใดขาดแคลน ก็เรียกร้องให้สมาชิกในหมู่บ้านช่วยเหลือ โดยวิธี "สามัคคีแรงงาน" เช่น ช่วยกันดำนา เกี่ยวข้าว ปลูกบ้าน เป็นต้น

5. ฝ่ายอนามัย ช่วยเหลือในด้านการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยในหมู่บ้าน รักษาความสะอาดของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งหน่วยคนแก่ รับผิดชอบทางด้านการอบรมแก่ผู้สูงอายุให้เข้าใจถึงการทำงาน ของ ลูกหลานที่เข้าร่วมกับคอมมิวนิสต์ ช่วยเป็นหูเป็นตาหาข่าวให้และไม่ขัดขวางงานของคอมมิวนิสต์

หน่วยงานอื่น ๆ ก็มี เช่น "หน่วยสตรี" ส่งเสริมให้สตรีช่วยสามัคคีแรงงานช่วยเหลือมวลชนด้านต่าง ๆ ที่สตรีสามารถทำได้ "หน่วยเยาวชน" ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยง ฆ่าเด็ก หรือที่เรียกว่า อนุชน ในขณะเดียวกัน ก็ปลุกระดมเยาวชนด้วยกัน ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบ และการบังคับบัญชาของคณะกรรมการหมู่บ้าน และแกนนำทั้งสิ้น

ตลอดเวลา ที่ พคท. เข้าปกครองพื้นที่หมู่บ้านแห่งนี้ ได้พยายามกระตุ้นให้ชาวบ้านมีความกระตือรือร้น เข้มแข็ง เสียสละ อดทน เอาการเอางาน โดยการนำเอาตัวอย่างของผู้กล้าสู้ กล้าเสียสละ มากล่าว้ายยกย่องอยู่เสมอ¹⁰² เพื่อให้มวลชนจัดตั้งในหมู่บ้านยึดถือเป็นเยี่ยงอย่าง นอกจากนี้ พคท. ยังเอาระบบการพิจารณา "ความดี ความชอบ" เข้าล่อใจ โดยจัดให้มีการเลื่อนชั้น ของการเป็นสมาชิกให้สูงขึ้น ตามลำดับ "ความก้าวหน้า" ของสมาชิกแต่ละคน โดยยกระดับจาก "มวลชนจัดตั้ง" ไปเป็นแกนนำ จาก "แกนนำ" ไปเป็น "เป้า ส." หรือ "เป้าสมาชิก" จากนั้นก็จะเลื่อนระดับการจัดตั้ง เป็น "สมาชิกเตรียม" หรือสมาชิกสำรอง" แล้วจึงจะถึงระดับ "สมาชิกพรรค" หรือสมาชิกสมบูรณ์" เข้ารับตำแหน่งเป็นผู้ปฏิบัติงานพรรคตามลำดับ โดยพิจารณาจากหลักที่เขาเรียกของเขาวว่า "แข่งขันหมู่ 4 ดี แล่นกรบ 5 ดี" เป็นสำคัญ

"แข่งขันหมู่ 4 ดี" นั้นหมายถึงว่า บุคคลนั้นจะต้องมีความคิดทางการเมืองดี เป็นประการที่หนึ่ง บรรลุหน้าที่ดี เป็นประการที่สอง มีความสามัคคีดี ประการที่สาม และมีท่วงทำนอง 3 - 8 ดี เป็นประการที่สี่¹⁰³ หลักแข่งขันหมู่ 4 ดี ดังกล่าวนั้น สามประการแรกหมายถึงว่า สมาชิกของ พคท. จะต้องมีความคิดทางการเมืองเป็นไปตามแนวทางของพรรคทุกขั้นตอน จะต้องปฏิบัติภารกิจที่พรรคมอบหมายให้ได้ผลดีที่สุด และต้องมีความสามัคคีกับสมาชิกอื่นเป็นอย่างดี ส่วนประการที่สี่ คือ ท่วงทำนอง 3 - 8 แยกออกได้เป็น 2 ส่วนคือ "ท่วงทำนองสาม" นั้นหมายถึง คำพูด 3 ประโยคที่ว่า (1) ทิศทางการเมืองที่ถูกต้องและแน่วแน่ (2) ท่วงทำนองการทำงานที่ทรหดอดทนและเรียว ๗ และ (3) ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีพลิกแพลงและยืดหยุ่น

ส่วนคำว่า "8" ที่ท่วงทำนอง 3 นั้น หมายถึงอักษร 8 คำ ซึ่งไม่ใช่อักษรไทย แต่เป็นอักษรจีน ซึ่ง พคท. ถือเป็นคัมภีร์ อักษรจีนทั้ง 8 คำนั้น เมื่อแปลเป็นภาษาไทยแล้ว หมายความว่า "สามัคคี เคร่งครัด เร่งรีบ ราบรื่น"¹⁰⁴

¹⁰² สัมภาษณ์ ชาวบ้าน (ชาย อายุ 27 ปี), 15 พฤศจิกายน 2526.

¹⁰³ วรฤทธิ์ ชินสาย, พคท. วันนั้น, หน้า 193.

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 194.

การทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ราษฎรโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์

ในฐานะผู้ปกครองพื้นที่ พคท. ได้จัดตั้งหน่วยจรยุทธประจำหมู่บ้านขึ้น เรียกชื่อย่อว่า นบจ. หรือทหารบ้านขึ้น โดยรับสมัครจากชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นหน้าหลักของ นบจ. คือ การจัดเวรยามคุ้มครองหมู่บ้าน สอดส่อง สืบสภาพ และขจัดสลายสายลับของฝ่ายเจ้าหน้าที่ในหมู่บ้าน (หากมี) ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่หน่วยในป่าทางด้านการล่าต่าง ๆ เมื่อได้รับการร้องขอ งานชิ้นหนึ่งที่สำคัญของ หน่วย นบจ. ของหมู่บ้านแห่งนี้ก็คือ การสืบทราบ และรายงานพฤติกรรมของครูโรงเรียนประจำหมู่บ้านซึ่งพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านว่าสงสัยจะมีการติดต่อนำข่าวไปบอก เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลกรุงเทพฯ ฝ่าย พคท. จึงเชิญให้ครูผู้นั้น ออกไปเสียจากหมู่บ้าน ครูโรงเรียนเดียวกันอีก 2 คน กลัวอันตรายจาก พคท. จึงอพยพครอบครัวออกจากหมู่บ้านตามไปด้วย โรงเรียน ประจำหมู่บ้านจึงหยุดทำการสอน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา¹⁰⁵

การที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ได้ทำร้ายครูผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นพวก "ปฏิปักษ์ปฏิวัติ" น่าจะเป็นเพราะครูเป็นผู้ที่ชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้สูงอายุนับถือ ฝ่าย พคท. ไม่ต้องการกระทำการให้กระทบกระเทือนใจชาวบ้าน จึงได้เลือกใช้วิธีการอันละมุนละม่อม คือเชิญออกไปเสียจากหมู่บ้าน

ในด้านการรักษาความปลอดภัยในทรัพย์สิน พคท. สามารถปราบปรามพวกโจรชโมยวัวควาย ซึ่งเข้ามาลักวัวลักควายชาวบ้านประมาณปี พ.ศ. 2521 โดยได้สังหารโจรตาย 2 ศพ ห่างจากหมู่บ้านแห่งนี้ไปทางทิศใต้ประมาณ 2 กิโลเมตรและสามารถนำเอาวัวที่ถูกชโมยกลับคืนให้เจ้าของได้ เหตุการณ์ครั้งนี้ ได้สร้างความประทับใจแก่ชาวบ้านมาก และมีส่วนเสริมให้ชาวบ้านมีความศรัทธาฝ่ายคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของชนชั้นนำในหมู่บ้านคนหนึ่ง เกี่ยวกับความรู้สึก

¹⁰⁵สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน, 12 พฤศจิกายน 2526.

เมื่อครั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์ปกครองหมู่บ้านแห่งนี้ว่า "พวกป่าเพี้ยนอยู่ในบ้านเฮา เขาก็ช้ำบายดี บ่มีทุกข์หยั่ง พวกลักวัวลักควายก็บ่มี เพี้ยนฆ่าตายเหม็ด"¹⁰⁶ (คำแปล : พวกป่า [หมายถึงฝ่ายคอมมิวนิสต์] อยู่ในบ้านเรา เราก็อบายดี ไม่มีความทุกข์อะไร พวกขโมยวัว ขโมยควายก็ไม่มี เขาฆ่าตายหมด)

"พวกผู้บ่าวที่เกเรบ่กล้าเกเร บ่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันเกรงพวกป่าเพี้ยนชี้ย้าย"¹⁰⁷ (คำแปล: พวกคนหนุ่มที่เกเรไม่กล้าเกเร ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน เกรงพวกป่าเขาจะว่า)

ความรู้สึกรับประสิทธิภาพทางการเมืองของชาวบ้าน

จากการวิเคราะห์คำบอกเล่าของชนชั้นนำในหมู่บ้าน (ในปัจจุบัน) เพื่อค้นหา ระดับของความรู้สึกรับประสิทธิภาพทางการเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2519 - 2524 ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายประการหนึ่งของการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พบว่า ระดับความรู้สึกรับประสิทธิภาพทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป ในช่วงเวลาดังกล่าว มีระดับต่ำมาก และพบอีกว่า ระดับของสภาวะความรู้สึกรับประสิทธิภาพทางการเมืองซึ่งมีระดับต่ำมากเช่นนี้ มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา หากแต่เป็นความรู้สึกที่พัฒนามาก่อนหน้านั้น เป็นเวลานานนับสิบปี

จากการศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการสัมภาษณ์พูดคุย ถึงความรู้สึกรับประสิทธิภาพที่ สามารถนำมาซึ่งคำตอบที่แสดงระดับของความรู้สึกรับประสิทธิภาพทางการเมืองได้ เช่น "ในช่วงเวลานั้น (ช่วงเวลาที่ต้องการศึกษา) คุณรู้สึกว่า คุณสามารถเรียกร้อง หรือขอ ร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือ หรือมาช่วยให้ชีวิตคุณสุขสบายได้หรือไม่ อย่างไร" เป็นต้น คำตอบที่ได้รับ แสดงให้เห็นว่า ในช่วงเวลานั้น ชาวบ้านไม่เคยคิดหรือหวังว่ารัฐบาลจะมา ช่วยเหลืออย่างไรกับตน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรู้สึกรับประสิทธิภาพทางการเมืองของชาว

¹⁰⁶ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายการคลัง, 14 พฤศจิกายน 2526.

¹⁰⁷ สัมภาษณ์ ผู้เฒ่าของหมู่บ้าน, 12 พฤศจิกายน 2526.

บ้านแห่งนี้ มีระดับต่ำมากก่อนที่จะฝ่ายคอมมิวนิสต์จะเข้ามาโฆษณาชวนเชื่อในหมู่บ้านแห่งนี้ เสียอีก

ในช่วงเวลาหลังจากที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้ามาปฏิบัติการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อหา การสนับสนุนขบวนการปฏิวัติ ในหมู่บ้านแห่งนี้ พบว่าชาวบ้านก็มีระดับความรู้สึกมีประสิทธิ ภาพทางการเมืองต่ำ เช่นเดียวกับในช่วงก่อนที่ฝ่าย พคท. จะเข้ามาปฏิบัติการในหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ความรู้สึกที่มีประสิทธิภาพทางการเมืองใน ระดับต่ำเหมือนกันใน 2 ช่วงเวลานั้น เกิดจากสาเหตุที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ความรู้สึกมี ประสิทธิภาพทางการเมืองในระดับต่ำก่อนที่ พคท. จะเข้ามาปฏิบัติการโฆษณาชวนเชื่อในหมู่บ้าน มีสาเหตุมาจากการขาดประสบการณ์ในการติดต่อสัมพันธ์กับระบบการเมือง ในเชิง การร้องขอ หรือแสดงความต้องการ (demand) ต่อระบบการเมือง ทั้งนี้เนื่องจาก หมู่ บ้านแห่งนี้เป็นหมู่บ้านกั้นคานทางไกล และอยู่ระหว่างรอยต่อถึง 3 จังหวัด จึงทำให้อำนาจทางการเมือง การปกครองของรัฐเข้าไปถึงหมู่บ้านแห่งนี้น้อยที่สุดแม้แต่ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลยังแสดงทัศนคติว่า "มีอันนั้นได้คิดหยัง บ่เคยคิดให้ รัฐบาลมาช่วยหยัง คิดว่าเขาอยู่ป่าอยู่ดอย เพิ่นซิช่วยเขาอยู่บื้อ"¹⁰⁸ (คำแปล: ตอนนั้น พ่อไม่ได้คิดอะไร ไม่เคยคิดให้รัฐบาลมาช่วยอะไร คิดว่าเราอยู่ป่าอยู่ดอย เขาจะมา ช่วยหรือ)

คำพูดของผู้ใหญ่บ้านดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า แม้แต่ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นกลไกของรัฐและระบบการเมืองตัวน้อยที่สุด ยังมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองในระดับต่ำมากในขณะนั้น "บ่เคยคิดบ่เคยหวังซิให้รัฐบาลมาช่วยหยังหรือตอนนั้นนะ"¹⁰⁹ (คำแปล : ไม่เคยคิดไม่เคยหวังจะให้รัฐบาลมาช่วยอะไรหรือ ในตอนนั้น)

¹⁰⁸ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, 12 พฤศจิกายน 2526.

¹⁰⁹ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง, 15 พฤศจิกายน 2526.

สำหรับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองซึ่งมีระดับต่ำ ในช่วงหลังจากที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ เริ่มเข้ามาแสวงหาการสนับสนุนจากชาวบ้านหมู่บ้านแห่งนี้ คือ ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2508 ผู้ปฏิบัติงานมวลชนของคอมมิวนิสต์พยายามยกระดับความคิดทางการเมืองของชาวบ้าน โดยพยายามชี้ให้ชาวบ้านตระหนักว่า แท้จริงแล้วสภาพการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นความขาดแคลน เครื่องนุ่งห่ม หรือการเป็นโรคร้ายไข้เจ็บ การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ ก็คือ ล้วนเป็นสิ่งที่ปัญหาที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไขทั้งสิ้น ปัญหาเหล่านี้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลกรุงเทพฯ ที่ต้องช่วยเหลือ การที่รัฐบาลไม่ช่วยเหลือ ไม่เหลียวแล ความทุกข์ยากของชาวบ้าน เพราะรัฐบาลกรุงเทพฯ ไม่ใช้รัฐบาลของประชาชน หากแต่เป็นรัฐบาลเผด็จการของนายทุน ขุนศึก ศักดินา และถูกรอบงำโดยจักรพรรดินิยมอเมริกา ดังนั้นชาวบ้านจึงไม่มีทางที่จะเรียกร้องให้รัฐบาลมาช่วยเหลือได้ การขาดประสิทธิภาพในการเรียกร้องความช่วยเหลือจากระบบการเมือง บวกกับการเคยมีประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นจากการปฏิบัติการปราบปรามคอมมิวนิสต์โดยใช้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาล และคำโฆษณาชวนเชื่อโจมตีรัฐบาลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ เป็นปัจจัยสำคัญที่พบว่า มีส่วนทำให้ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองตั้งแต่ ปี 2508, 2509 จนถึงช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 มีระดับต่ำดังกล่าวบอกเล่าถึงความรู้สึกในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 ของชนชั้นนำในหมู่บ้านบางคนว่า

"เมื่อพวกเขาเห็นมาว่าโจมตีรัฐบาลนั้น เขาคือฮีโร่ว่าแม่ค่าเห็นไว้ รัฐบาลไม่เคยเหลียวเบ่งว่าเขาซึทุกข์ซึยากปานใด รัฐบาลนั้น บ่แม่รัฐบาลของประชาชนฮีโร่ดังคำเห็นไว้¹¹⁰ (คำแปล: ตอนที่พวกเขา [หมายถึงฝ่ายคอมมิวนิสต์] เขามาพูดโจมตีรัฐบาลนั้น เราคิดว่าเขาพูดถูก รัฐบาลไม่เคยเหลียวดูว่าเราจะทุกข์ยากเท่าใด รัฐบาลนั้น ไม่ใช้รัฐบาลของประชาชนจริงอย่างคำที่เขาว่า)

¹¹⁰สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายการคลัง, 12 พฤศจิกายน 2526

"มือนั้นไม่มีไผ่หวังชิวรัฐบาลหรือ ครุ เขาคิดว่ารัฐบาลนั้นบ่มแม่รัฐบาลของประชาชน พวกป่าเฟิ่นเว้าว่าเป็นรัฐบาลของนายทุน ชุนศึก มีแต่ความโหดเหี้ยม . . . หมู่ เขาคิดว่า ไผ่ชิมาสร้างแปงฮวงยังให้หนูอยู่คนปากบักัด ตีนบ่ถีบ ชังชิวได้อยู่ยังอยู่บื้อ ชิวหวังรัฐบาลโซ้ย มือนั้นบ่มีหาง"¹¹¹ (คำแปล : ตอนนั้นไม่มีใครหวังจะขออะไรจาก รัฐบาลหรือครุ เราคิดว่ากรรมการหมู่บ้านคนอื่น ๆ ก็มีทัศนคติคล้ายกับกรรมการ หมู่บ้านฝ่ายการคลัง รัฐบาลนั้นไม่ใช่รัฐบาลของประชาชน พวกป่าเขาบอกว่า เป็น รัฐบาลนายทุน ชุนศึก มีแต่ความโหดเหี้ยม . . . เราคิดว่า ใครจะมาสร้างรัง ให้หนูอยู่ หากไม่คนรนจะได้อยู่รังหรือ หวังให้รัฐบาลช่วยตอนนั้นไม่มีหาง)

ในช่วงปีพ.ศ. 2519-2524 เป็นช่วงเวลาที่เกิดจะเรียกได้ว่า หมู่บ้านแห่งนี้ถูก ตัดขาดจากการปกครองของรัฐบาลกรุงเทพฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2520-2522 ซึ่ง พคท. เข้ามามีอิทธิพลเหนือหมู่บ้านแห่งนี้อย่างเด็ดขาด พคท. ได้ทำหน้าที่ ของผู้ปกครองทุกประการ เช่นการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การดูแล ทุกข์สุขของราษฎร การเกณฑ์แรงงานเป็นทหารหน่วยจรรยาตบประจำหมู่บ้าน การเก็บภาษี เป็นเสบียงอาหาร เป็นต้น ดังนั้นหากเราจะตีความ ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ในความหมายเฉพาะว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลว่าตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงหรือกำหนด ทิศทางทางการเมืองได้ เฉพาะเพียงในระบบการเมืองที่ดำรงอยู่เท่านั้น ก็จะสามารถสรุป ได้ว่า ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้านแห่งนี้ และชาวบ้านโดย ทัวไป มีระดับต่ำมากที่สุด ในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524

อย่างไรก็ตาม หากเราตระหนักถึงสภาวะการด้านอำนาจทางการเมืองของหมู่บ้านแห่งนี้ในช่วงที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้ามามีอิทธิพลเหนือหมู่บ้านว่าในช่วงเวลานั้น ได้เกิด อำนาจรัฐซ้อนกันสองชั้น ความเข้มข้นของอำนาจปกครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์มีมากกว่าฝ่าย รัฐบาลอย่างเทียบไม่ได้ (พิจารณาเฉพาะในหมู่บ้านแห่งนี้) ดังนั้น จึงเกิดมิติที่ต้องพิจารณา เกี่ยวกับความหมายของความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองว่า ในช่วงที่อำนาจรัฐของ พคท. แผ่ขยายครอบคลุมเหนือหมู่บ้านแห่งนี้ และราษฎรมีความหวังว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์จะมา

¹¹⁰ สัมภาษณ์ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายการคลัง, 12 พฤศจิกายน 2526

ช่วยแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตให้ตนเองได้ แม้จะเป็นในอนาคตก็ตาม เราจะเรียกความรู้สึกที่ราษฎรบางคนเชื่อว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์จะสามารถสนองตอบต่อข้อเรียกร้อง เพื่อชีวิตที่ดีกว่า ของตนเองว่า เป็นความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองในระดับสูงได้หรือไม่ประเด็นที่ยกมานี้ เป็นส่วนหนึ่งที่น่าจะได้มีการนำมาวิพากษ์เพื่อพัฒนาแนวความคิด (concept) เรื่องนี้ในโอกาสต่อไป

จากที่ได้พิจารณาถึงสาเหตุการเกิด และพัฒนาการของความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมาแล้วทั้งหมดในบทนี้ สรุปได้ว่า

1. ความไว้วางใจทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้าน ต่อผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 มีระดับต่ำมาก โดยเฉพาะความรู้สึกต่อหน่วยทหารซึ่งเป็นกลไกของรัฐ ที่ชนชั้นนำในหมู่บ้านเหล่านั้นเคยมีปฏิสัมพันธ์ด้วย และเคยมีความประทับใจในทางที่ไม่ดี จากการปฏิบัติการปราบปรามคอมมิวนิสต์โดยใช้ความรุนแรงกับญาติมิตรที่ตนรู้จักคุ้นเคย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 และ 2509 และ จุดนี้เองที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ใช้เป็นเชื้อในการโฆษณาชวนเชื่อปลุกระดมชาวบ้านอย่างได้ผล จนสามารถยกระดับความไม่พอใจต่อกลไกของรัฐคือทหารบางกลุ่ม เป็นความไม่พอใจต่อรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมืองที่มีระดับสูงขึ้น

2. ความไว้วางใจทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้านต่อระบอบการปกครอง จากการศึกษาพบว่า ชนชั้นนำในหมู่บ้านทั้งหมด มีความรู้ ความเข้าใจน้อยมาก เกี่ยวกับโครงสร้างหน้าที่ของระบอบการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นระบอบเผด็จการ หรือประชาธิปไตย ทั้ง ๆ ที่ทุกคนเคยได้ยินฝ่ายคอมมิวนิสต์กล่าวโจมตีรัฐบาลทุยกุศทุกสมัย โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2519 ว่าเป็นรัฐบาลเผด็จการ และพหุ. ต้องการสร้างระบอบการปกครองซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนคนยากจน การที่ชนชั้นนำในหมู่บ้านขาดความรู้ ความเข้าใจถึงระบอบการปกครองน่าจะมีสาเหตุมาจาก ทั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์ และฝ่ายรัฐบาล ไม่เคยเน้นที่จะให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ถึงรายละเอียดของระบอบการปกครองที่ตนยกมาโฆษณาชวนเชื่อ ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะวัดความรู้สึกไว้วางใจทางการเมือง ต่อองค์ประกอบของระบบการเมืองซึ่งชนชั้นนำในหมู่บ้านขาดความรู้ ความเข้าใจ

แต่อย่างไรก็ตาม หากจะพิจารณาถึงคำกล่าวของชนชั้นนำในหมู่บ้านส่วนใหญ่ที่แสดงถึง ความรู้สึกในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 ว่าเขาเหล่านั้นส่วนใหญ่เริ่มเชื่อถือถ้อยคำปลุกระดมมวลชนของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ที่ว่ารัฐบาลทุกรัฐบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 จนถึง พ.ศ. 2524 เป็นรัฐบาลของ "นายทุน ขุนศึก ศักดินา" ไม่ใช่รัฐบาล "ของประชาชน" รัฐบาลจึงไม่เคยคิดที่จะเหลียวแลความทุกข์ยากของประชาชน ชำรายบางครั้งยังส่งทหารมาทำร้ายประชาชนอีก มีส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่เริ่มเชื่อมั่นว่า นายทุน ขุนศึก ศักดินา จะต้องเป็นสิ่งที่ไม่ดี ทั้งนี้เพราะเป็นสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับรัฐบาลกรุงเทพฯ ซึ่งขณะนั้นชาวบ้านไม่ชอบอย่างรุนแรง ดังนั้น หากเราถือวาระขบวนการปกครอง ในแง่นี้ก็คือฐานที่มาและการใช้อำนาจปกครองแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่า การแสดงความรู้สึกคล้อยตามการปลุกระดมมวลชนของ พลท. ว่ารัฐบาลในขณะนั้น ไม่ใช่รัฐบาลของประชาชน หากแต่เป็นรัฐบาลเผด็จการของนายทุน ขุนศึก ศักดินา นอกจากจะแสดงความไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลซึ่งเป็นผู้มีสิทธิอำนาจทางการเมืองแล้ว ยังเป็นการแสดงออกถึงความไม่พอใจ และไม่ไว้วางใจต่อฐานที่มาแห่งอำนาจของรัฐบาล ซึ่งก็คือระบอบการปกครอง ในแง่นี้เอง เมื่อพิจารณาในแง่นี้ จึงสรุปได้ว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 ชนชั้นนำในหมู่บ้านมีความไว้วางใจทางการเมืองต่อระบอบการปกครองค่อนข้างต่ำ

3. ความไว้วางใจทางการเมืองของชนชั้นนำในหมู่บ้านต่อประชาคมการเมือง ความไว้วางใจต่อประชาคมการเมือง ของชนชั้นนำในหมู่บ้านในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้วในอดีต เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องยอมรับว่า มีปัญหาอย่างมากในการศึกษา ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านแห่งนี้ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกล ในเขตป่าเขา ในอดีตมีการติดต่อกับโลกภายนอกน้อยมาก และไม่เคยได้รับการแจ่มแจ้งสิ่งที่มีคุณค่าจากระบบการเมืองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมการเมืองไทย ประกอบกับ การโฆษณาชวนเชื่อของฝ่าย พลท. ก็ไม่เคยกล่าวหรือยกเอาเรื่องความแตกต่างทางชาติพันธุ์ หรือเชื้อชาติของชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้ มาเป็นเครื่องมือในการหาการสนับสนุน (ซึ่งต่างจากแนวทางการโฆษณาชวนเชื่อของ พลท. ต่อชาวเขา ในภาคเหนือ) องค์ประกอบเหล่านี้หล่อหลอมให้ ชนชั้นนำในหมู่บ้านและชาวบ้านทั่วไป ไม่แสดงออกให้เห็นว่า ตนรู้สึกถึงผลดีและผลเสียของการรวมเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมไทย ดังนั้น การศึกษาในประเด็นนี้ ในช่วงปี พ.ศ. 2519-2524 ผู้วิจัยจึงไม่สามารถศึกษาจนได้ผลที่ชัดเจนพอที่จะสรุปได้อย่างแน่ชัดถึงระดับของความไว้วางใจ

วางใจทางการเมืองต่อประชาคมไทย ทั้งที่ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของ ความรู้สึก
ไว้วางใจต่อประชาคมการเมืองอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ ในรัฐ เช่นประเทศไทย ซึ่งเพิ่งมี
การรวมตัวเป็นรัฐชาติ (nation state) ได้ไม่ถึง 100 ปี ในรัฐซึ่งเพิ่งรวมตัวกันเป็น
รัฐชาตินี้ ความรู้สึกของชาวบ้านที่มีต่อประชาคมการเมืองเป็นสิ่งที่น่าสนใจไม่น้อย ปัญหา
สำคัญที่เป็นอุปสรรคของการศึกษาเรื่องนี้ในปัจจุบันน่าจะอยู่ที่ การขาดเทคนิควิธีการและ
เครื่องมือที่จะใช้วัดความไว้วางใจทางการเมืองต่อประชาคมการเมืองที่มีระบบและน่าเชื่อ
ถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาถึงเรื่องดังกล่าว ในช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้วในอดีต

ข้อสังเกตที่พบจากการศึกษาก็คือ ความไว้วางใจทางการเมืองจะปรากฏชัด
เฉพาะในส่วนของการเมือง ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนชั้นนำในหมู่บ้าน
เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้าน กับส่วนของการเมืองที่สามารถ
เชื่อมโยง เข้ากับส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนได้ง่าย เช่น รัฐบาล เป็นต้น องค์ประ
กอบของระบบการเมืองอีกสองส่วน คือ ระบอบการปกครอง และชุมชนการเมืองเป็นเรื่อง
ที่ห่างไกล ชนชั้นนำในหมู่บ้านจึงไม่ค่อยมีความรู้สึกสนองตอบและก็เป็นการยากที่ฝ่าย พลท.
จะสร้างแนวความคิด (concept) ในเรื่องดังกล่าวด้วย

การตั้งการสนับสนุนรัฐบาล และระบบการเมืองโดยส่วนรวม โดยการสร้าง
ความรู้สึกที่ดีและความไว้วางใจทางการเมือง ได้กลายเป็นเป้าหมายสำคัญและเร่งด่วน ที่
สุดของฝ่ายรัฐบาลกรุงเทพ ฯ เฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงปี 2523-2526 ซึ่งเป็นช่วงที่ พลท.
กำลังระส่ำระสาย และอ่อนกำลังลง อันเป็นสาเหตุจากการขัดแย้งกันในวิธีการปฏิบัติงาน
ประกอบกับการแตกแยกในโลกคอมมิวนิสต์เอง

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวโดยเร็วที่สุด รัฐบาล ภายใต้การชี้แนะของนาย
ทหารบางกลุ่มได้นำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับการต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยใช้การเมืองนำการ
ทหาร มาอย่างหนักแน่นในคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523* และ 65/2525 เพื่อ

*ดูรายละเอียดในภาคผนวกท้ายเล่ม.

ให้มีการปฏิบัติอย่างแท้จริง การขจัดเงื่อนไขสังคมกีดกัน การให้บริการแก่ราษฎรในลักษณะ และรูปแบบที่รัฐพึงจะให้ได้ดี รวมทั้งการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้านก็ดี ได้ถูกระดมดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านที่เราศึกษา การฉีดป้อนสิ่งที่มีคุณค่าทางด้านสังคมเหล่านั้นในเวลาจำกัด จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อระดับความไว้วางใจทางการเมืองสูงขึ้นตามเป้าหมายของทางรัฐบาล หรือไม่ และความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองภายใต้สภาวะการผันทางสังคม และการเมืองดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร จะได้วิเคราะห์อย่างละเอียดในบทต่อไป.



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย